

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 40 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van f 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachterij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den kapitein VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

DE

16DE JANUARIJ.

In den vorigen jaargang van dit tijdschrift hebben wij, in zekeren zin, de taak op ons genomen, om den, door een koninklijk besluit bepaalden FEESTDAG der Militaire Willems-orde, jaarlijks te gedenken. Dit voornemen, dat destijds een begin van uitvoering ontving, vond algemeen bijval, en het was zeer streelende voor ons, van vele zijden, de verzekering te ontvangen, dat wij daarin eenen sedert lang gekoesterden wensch hadden verwezenlijkt. Sprekender bewijzen, dat in het Nederlandsche leger de voortreffelijkste krijgsaardige grondstoffen aanwezig zijn, zou men moeijelijk kunnen geven, in tijden die de aandacht op andere, dan aan het leger verwandte onderwerpen getrokken hadden. De verzekering te hebben, dat de Nederlandsche krijgsmagt, in de overleveringen van haren ouden wapenroem, of in de schetsen der heldenfeiten van tijdgenooten een waar genoegen vindt, spreekt voor hare zucht om die na te volgen of te overtreffen. En wanneer dan, in weerwil van het gekenmerkt verlangen der natie, om den vrede te behouden, de staatkundige toestand van ons werelddeel gedurig verwickeld en tusschen hoop en vrees geslingerd wordt, of oorlog of vrede de zege der beide hoofdbeginselen van wrijving zal beslissen, is het voorzeker niet ondoelmatig, om den krijgsgesest te blijven opwekken en levendig te houden, opdat men voor 't minst wakker zij, als de oorlogstrompet op 't onverwachts te wapen, roept.

Misschien ware het nuttig geweest, om in zulke omstandigheden den luister der orde van *militaire verdiensten* te verhoogen, door eene gevolggeving aan 's Konings besluit. Immers, hoe meer glans eene orde verspreidt, des grooter wordt het verlangen zich daarin te zien opnemen, des te meer zelfopoffering kan men inroepen, tot verkrijging van het eerekruis. In den soldaat ligt iets, zeer overeenkomstig met den aard der vrouw; ook hem moet men, — om hem zijne waarde regt goed te doen gevoelen, — om zoo te spreken een weinig het hof maken: uitwendige tooi en luister, streelen zijne zinnen, terwijl het bewustzijn van een voorwerp van algemeene aandacht te zijn, hem steeds aanspoort, om die aandacht bezig te houden en zich harer waardig te zijn. Een leger dat alleen door de kleeding zich van eene burgerwapening onderscheidt, waarbij krijgsszin en ridderlijke geaardheid ontbreken, zal flauwhartig optreden in de dagen dat het alleen door ver-

hoogde krijgsdeugden, door vertrouwen op deszelfs aanvoerders, in de zaak waarvoor het strijdt, en op het streven der hoogste magt om deszelfs verdiensten te erkennen en voortdurend aan te moedigen, tegen de getal-meerderheid het overwigt kan houden.

De *Militaire Spectator*, steeds beziel met het verlangen, om door eene bescheiden openhartigheid, de waarheid bloot te leggen en op die wijze aan zijne roeping te voldoen, vermeende door dit voorwoord, de 16de Januarij in het geheugen te kunnen roepen. De stoffe, om dien dag, door het een of ander tafereel van Nederlandsche wapenfeiten, in zekeren zin, te vieren, is ruim genoeg voorhanden. Wij kiezen daaruit eenige schetsen van den oorlog in onze Oost-Indische bezittingen, waarbij tevens herdacht wordt aan de krijgsgedugden eens braven officiers en ridder, die, in zijn leven de nederigheid en bescheidenheid huldigende, na zijn dood, eene hem waardige plaats dient te bekleeden in de erkenning en bewondering van de levende ridders der Militaire Willems-orde.

Onder dankbetuiging aan den schrijver van het ons toegezondene opstel, maken wij gebruik van de vergunning, om het zelve met den geleidenden brief mede te deelen.

HERINNERINGEN

UIT DE MILITAIRE LOOPBAAN VAN DEN KAPITEIN

T. B. VELTMAN.

De toutes les théories sur l'art de la guerre, la seule raisonnable est celle qui, fondée sur l'histoire militaire, admet un certain nombre de principes régulateurs, mais laisse au génie naturel la plus grande part dans la conduite générale d'une guerre, sans l'enchaîner par des règles exclusives.

Le Baron DE JOMINI, *Précis de l'art de la guerre.*

Zeer zelden wordt van de krijgsverrigtingen of bijzondere wapenfeiten van het *Nederlandsch Indische leger*, dat sedert de herstelling van het Nederlandsch gezag in Oost-Indie (1816), een onafgebroken oorlog gevoerd heeft, gewag gemaakt. Dit is in vele opzigten te betreuren, vooral omdat de geschiedenis des oorlogs zeker een der geschiktste middelen aanbiedt,

om de kennis der krijgskunst uit te breiden en tot nastreving aan te sporen. Door de mededeeling van de hieronder volgende aantekeningen, betreffende een officier, die tot het *Nederlandsch Indische leger* behoorde, en die bij allen, die hem kenden, evenzeer geacht als bemind was, vermeen ik derhalve geene ondiens te zullen doen. Daarbij durf ik de hoop voeden, dat, naar aanleiding der zoo belangrijke overwinning van Bondjol, welke in de maand Augustus 1837, door den generaal-majoor *Cochius* is behaald geworden, van den krijg op Sumatra, die zoo rijk in gebeurtenissen is, wel iets meer algemeen bekend zal worden.

H. M. LANGE (1),
Kapitein by den generalen staf van
het Oost-Indische leger.

Tette Baukes Veltman werd den 18den Maart van het jaar 1791, te Oudeboorn, in de provincie Vriesland geboren. Reeds in zijne eerste jeugd had hij eene beslissende neiging voor den militairen stand, en geene roeping gevoelende om het ouderlijk bedrijf (de landbouw) te aanvaarden, trad hij werkelijk in het begin van het jaar 1814, in militaire dienst; woonde den slag van Waterloo bij en rukte mede Frankrijk binnen.

In October 1815 vertrok hij, als sergeant der infanterie naar Oost-Indie, en vervolgde in die gewesten, op de voorbeeldigste wijze, de door hem gekozen loopbaan.

In 1821 nam hij als sergeant-majoor deel aan de Palembangse expeditie en muntte daarbij bijzonder uit. Het was bij die gelegenheid, dat hij, op den 24sten juni, aan de spits der compagnie tot welke hij behoorde, en die met nog eenige compagnieën van hetzelfde 18de regiment (gekommandeerd door den kolonel *Bischoff*) bestemd werd om de vijandelijke batterij de Bladjoe te bestormen, een uitstekend voorbeeld van onverschrokkenheid gaf. Toen namelijk onze troepen met de bajonet op de bedoelde batterij indrongen, zag de compagnie van *Veltman* zich genoodzaakt, voor den onverwachten hardnekkigen tegenstand, een oogenblik te zwichten en terug te deinzen. *Veltman* alleen hield in dit haghelijk oogenblik stand en den vijand, met geveld geweer, zoolang in bedwang, totdat zijne makkers den tijd hadden, om, spoedig op hunne schreden terug komende, de overwinning te helpen volbrengen, welke zonder *Veltmans* koelbloedigheid welligt met meer moeite zoude zijn behaald moeten worden. Dit stout bestaan moest hij met verscheidene zware wonden, meest sabel- of klewang-houwen, welke hem vooral op de schouders troffen, boeten, terwijl zijne schakot welke hem tegen de slagen die op zijn hoofd gerigt waren, behoedde, zijn behoud was. In de buitengewone Bataviasche courant van den 11den Julij 1821, waarin een kort verslag van de Palembangse expeditie gegeven wordt, vindt men ook *Veltman* vermeld onder degenen die bij dezelve hebben uitgemunt. Voor zijne bij die gelegenheid bewezene buitengewone diensten, werd hij met het eerekruis der Militaire Willems-

orde beloond, en kort daarna, den 1sten October 1821, tot 2den luitenant bevorderd.

In het begin van het jaar 1825 vertrok *Veltman* naar Padang, om deel te nemen aan den oorlog, die in de Padangsche bovenlanden gevoerd werd tegen eene secte van het Mahomedaansche geloof, onder den naam van *Padries* bekend, en wier invloed en stoutheid hand over hand toenamen. Het was daár, dat aan *Veltman* een ruim veld geopend werd om zich verdienstelijk te maken, en waarin zijne goede hoedanigheden dan ook meermaal uitblonken. Jammer is het voorzeker, dat de zorgvuldigste nasporingen slechts tot eene oppervlakkige kennis van een groot gedeelte zijner wapenfeiten geleid hebben, zoodat dezelve, als het ware, slechts hier en daar kunnen worden aangestipt.

Den 14den April 1825, werd door den luitenant-kolonel *Raaff*, destijds militaire kommandant te Padang, een' aanval ondernomen, tegen eene sterkte, gelegen op de hoogte Marapalm. Het was noodzakelijk dit punt te vermeesteren, alvorens, met hoop op goede uitkomst, tot eenen aanval op het district Lintouw konde worden overgegaan; doch zoowel door deszelfs natuurlijke ligging op eene steile hoogte, als door de, door de *Padries* (welke de kunst om zich te versterken en hunne sterkten te verdedigen, uitmuntend verstaan) kunstmatig aangelegde verdedigingswerken, was dit punt zoo verbazend sterk geworden, dat de luitenant-kolonel *Raaff* het noodig had geoordeeld, al zijne krijgsmagt tot het nemen van hetzelfde beschikbaar te stellen. Dien ten gevolge werd deze magt den vorigen avond ter bestemde plaats verzameld. Op den bepaalden dag werd de aanval, onder de leiding van den meergemelden moedigen hoofd-officier, ondernomen; doch in weerwil van de dappere volharding der onzen, afgeslagen. *Veltman* werd reeds bij een der eerste aanvallen en terwijl hij de zijnen in den storm moedig voorging, door een schot in den regter arm zwaar gewond, waardoor hij, tot zijne niet geringe kwelling, belet werd, aan het noodlottig gevecht van dien dag verder deel te nemen. Het aanmerkelijk getal gesneuvelden, zoowel officieren als militairen van minderen rang, en een niet minder aanmerkelijk getal gewonden, strekte ten blijke der beoemde dapperheid en volharding in dien bloedigen strijd, in welken de onzen voor de overmagt moesten zwichten. Ten gevolge der bij die gelegenheid bekomen wonde, is *Veltmans* regter arm steeds verminkt gebleven.

Veltman nam in de onderscheidene gevechten tegen de *Padries*, welke in de maand September 1825, in het Agamsche (een distrikt in de Padangsche bovenlanden) geleverd werden, een werkdadig deel. Onder anderen werd hem en aan zijne 16 onderhebbende flankeurs, op den 19den, de verdediging van eene brug, welke over een klein stroomtje lag, digt bij de kampong Kotta-toea toevertrouwd. Weldra werd hij hier door den vijand in massa bestormd, maar hoe groot des vijands magt ook ware, in vergelijking van het kleine detachement onder zijne bevelen, zoo werd de vijand nogtans met geveld geweer, stoutmoedig door hem aangerand en verdreven. *Veltmans* dapper gedrag, zoowel als zijn beleid bij die gelegenheid betoond, werd door den kapitein *Bauer* (1), (destijds kommandant in de Pa-

(1) Het is niet dan op ons herhaald en dringend verzoek, 't welk door den heer luitenant-kolonel *Vermeulen Krieger* is ondersteund geworden, dat wij de nederigheid des schrijvers hebben kunnen overwinnen, en de vergunning ontvingen om zijnen naam te mogen kenbaar maken.

(1) Deze verdienstelijke officier overleed in de maand September 1836, te Salatiga, als luitenant-kolonel, ridder van de orde van den Neder-

dangsche bovenlanden), onder wiens oog dit gevecht plaats vond, hoog geprezen. Zijn gedrag was niet minder manmoedig bij een gevecht, hetwelk in den avond van den daarop volgende dag plaats had, toen de vijand onze troepen, welke in de kampong Kotta-toea, van de vermoeyenissen uitrusteden, trachtte te overvallen, doch tot den aftogt genoodzaakt werd.

Den 27sten vielen onze troepen een versterkt en vrij uitgestrekt vijandelijk kamp in het Agamsche, stoutmoedig aan, namen hetzelfde, verdreven den vijand en vervolgden hem tot Kapau, eene zeer versterkte kampong, in welke hij zich, na een groot verlies te hebben geleden, in veiligheid terug trok. Ook bij dit gevecht muntte *Veltman* uit, en bekwam daarbij een gewerschot in den linker arm, die daardoor ook verminkt is gebleven.

In weerwil dezer wonde, nam *Veltman* weder deel aan de aanvallen, welke den 9den December van hetzelfde jaar, in de 6de kotta's (mede een district in de Padangsche bovenlanden), tegen de versterkte kampongs Kotta-Baroe en Panda-Siekee gericht en aanvankelijk met een goed gevolg bekrond werden, en waarbij *Veltman* zich ook weder loffelijk onderscheidde. De kapitein *Bauer*, die de troepen bij deze gelegenheid aanvoerde, werd dien dag ernstig gewond, en de aanval werd op zijn bevel vooreerst gestaakt (1).

Door de vele verliezen, welke onze troepen in de aanhoudende en hardnekkig gevoerde gevechten, geleden hadden, nam de oorlog van het laatsbedoelde tijdstip tot 1823, een defensief karakter aan, waarin geene gevechten van eenig belang geleverd zijn. Wij moeten alzoo de aandacht op eenig ander tijdperk en op andere omstandigheden en gebeurtenissen vestigen.

De Padangsche bovenlanden zijn van de Padangsche benedenlanden afgescheiden door eene bergketen, welke van 5 tot 4000 Rhijnlandsche voeten hoog is, en op een afstand van 5—5 uren gaans van den oever der zee verwijderd is; met welken oever deze bergketen, van Padang af, een groot eind wegs, in eene nagenoeg evenwijdige noord-westelijke strekking loopt. Dit gebergte is zeer steil en boschrijk, en de communicatie van de Padangsche bovenlanden met de benedenlanden, was daardoor voorheen moeilijk. Naarmate echter ons gebied zich in de Padangsche bovenlanden heeft uitgebreid, is het getal communicatie-wegen allengskens vermeerderd, en in het laatst van het jaar 1835, is langs de rivier Ané, een weg aangelegd en later voltooid geworden, die gedooft dat men thans, zelfs te paard den overtocht kan doen. Hierdoor is de weg, welke over den berg Ambatjang (een der toppen van de bedoelde keten) voert, en die, tot op dat tijdstip de voornaamste gemeenschap daarstelde, geheel in onbruik geraakt. De weg over den Ambatjang, die tot 2975 Rhijnl. voeten boven

de oppervlakte der zee stijgt, was door deszelfs steile en rotsachtigheid, zelfs voor voetgangers ten uiterste moeilijk, en kon dus, door het daarstellen van verhakkingen en versperingen, zeer spoedig onbruikbaar gemaakt worden.

Deze eenige, in zekeren zin, eenigzins bruikbare gemeenschapsweg, tusschen de Padangsche boven- en benedenlanden, werd in de maand Junij 1825, door de destijds weerspannige bevolking van Kayoetanam gestremd en door verhakkingen en andere hinderlagen onbruikbaar gemaakt. Van het uiterste belang was het, deze gemeenschap weder spoedig te openen, daar de verhakkingen in het digte bosch, dagelijks aanmerkelijker werden, en alzoo die taak door een lang uitstel en met de geringe middelen, welke voorhanden waren, onuitvoerbaar zoude geworden zijn.

De kapitein *Bauer*, kommandant in de Padangsche bovenlanden, was nauwelijks van dezen staat van zaken onderrigt, of hij verzamelde alle zijne beschikbare troepen, waarmede het hem gelukte, om krachtadig de gestremde gemeenschap weder te openen.

Van deze tijdelijke afwezigheid der troepen uit de bovenlanden, maakten de Padries gebruik, om ons fortje te Soeroasso, op ongeveer twee uren gaans, zuid-oostwaarts van de hoofdplaats (het fort van der Capellen) gelegen, aan te vallen. Het bevel over dit fortje, dat slechts door 40 flankeurs bezet was, en waarvan nog een gedeelte moest afgezonderd worden voor de bediening van één zes- en één drieponder kanon, was aan den luitenant *Veltman* toevertrouwd.

In den vroegen morgen van den 25sten Junij 1824, vóór het aanbreken van den dag, ontdekten de schildwachten de nadering van menschen, waarop de bezetting spoedig onder de wapens en op hare posten kwam. Zoodra het lichter werd, ontdekte *Veltman*, dat hij door eene overmagt van Padries omsingeld was, welke uit de landengte van Lintouw was doorgedrongen en zich voor een gedeelte verborgen hield. De verborgen nadering werd begunstigd door de ravijnen, waarmede het terrein in den omtrek van Soeroasso doorsneden is, en welke voor den vijand de gelegenheid daarstelden, om het fortje, hetwelk op eene kleine verhevenheid gelegen was, van vrij nabij te bekruipen, zonder dat men hem eenig nadeel van belang konde toebrengen (1).

De vijand begon den aanval met eenige buiten het fortje gelegen bamboezen hutjes te plunderen en vervolgens in den brand te steken, in de hoop van er eenige manschappen der bezetting te zullen overvallen; welke hoop echter niet vervuld werd. Hierdoor te leur gesteld, begon hij het fortje zelf met zijne overmagt op het hevigst en zonder tusschenpozen te bestormen, waardoor de zwakke bezetting in eenen hachelijken toestand werd gebracht, terwijl des vijands verliezen, uit eene onuitputtelijke reserve, gedurig werden aangevuld. De onverschrokkenheid en zielskracht welke *Veltman*

landschen Leeuw en van de Militaire Willems-orde, 3de klasse, ten gevolge eener ziekte, welke hij door vermoeyenissen in den krijg ter westkust van Sumatra, bekomen had, en om welken hij eenigen tijd te yoren, in het militair kommandement aldaar was vervangen geworden.

(1) Een getuige van dit gevecht heeft mij verhaald, dat de kapitein *Bauer* en de luitenant *Veltman*, die de kampong Panda-Sikée, ieder aan het hoofd eener divisie, op een verschillend punt, gelijktijdig aanvielen, eene weddenschap aangingen, wie hunner het eerste de sterkte zoude binnenrukken. — Het mogt echter aan geen van beiden gelukken den daarbij bepaalden prijs te winnen.

(1) Het fortje Soeroasso, alzoo genoemd naar de plaats waarbij hetzelfde lag, is in 1832, toen het doel der daarstelling vervallen was, geslecht geworden. Hoezeer de positie van dat fortje juist niet gelukkig gekozen was, moet hierbij wel in aanmerking genomen worden, dat het dikwijls zeer moeilijk, ja zelfs onmogelijk is, om in bergachtige landstroken, op een gegeven terrein, alwaar, om strategische of staatkundige redenen, de daarstelling van eene sterke noodzakelijk is, eene stelling te vinden, welke aan de vereischten voldoet.

hierbij aan den dag legde, deelden zich aan alle zijne onderhoorigen mede, en hoe benard de omstandigheid ook was, waarin zich de brave verdedigers geplaatst zagen, maakten zij van de midelen welke ter verdediging aanwezig waren, met de meest mogelijke koelbloedigheid en vaardigheid gebruik, om zoodoende tegen de getalmeerderheid het evenwigt te houden. De brave *Veltman* was op ieder bedreigd punt tegenwoordig, en wist door zijne onversaagdheid en goed voorbeeld, bij een ieder dat vertrouwen in te boezemen, hetwelk voor het behoud van allen zoo noodzakelijk was. — Middelerwijl brak de as van de 5de affuit; een ongeluk 't welk de verdedigers als een onoverkoombaren ramp beschouwden. Maar ook daarin wist *Veltman*, door het aanbrengen van een nood- of hulp-as, met zoo veel behendigheid te voorzien, dat dit stuk geschut, hetwelk voor de verdediging van zooveel gewigt was, niet lang behoefde te zwijgen. Naauwelijks over de dreigende gevolgen van dit ongeluk gerust gesteld, of een nieuw onheil kondigde zich aan, door de ontdekking van brand in het dak van het kommandants-huis, dat, even als de andere woningen, uit bamboezen te zamengesteld was, met een dak van *alang-allang*, aan het kruid-magazijntje grensde. *Veltman* had ook daartegen voorzorgen genomen; door namelijk de daken met natte lakens te beleggen, en eenige met water gevulde bamboezen, op verschillende punten van het fort te plaatsen. De tamboer *Jacobus de Vannes*, was met het toezigt en bij het ontstaan van brand, met de blussching belast. Zoodra deze nu het onheil ontdekte, beklom hij, van een der water-bamboezen voorzien, met de meeste behendigheid het dak, en bluschte onder een regen van kogels den brand; doch naauwelijks heeft hij deze taak volbragt, of hij ziet van de hoogte, op welke hij geplaatst is, eenen vijandelijken hoofdaanvoerder, door eenigen der zijnen gevolgd, in de gracht bezigt met de randjoes (1) uit te trekken, en zich dusdoende eenen weg te banen, op het punt zijnde om het fortje binnen te stormen. Dadelijk neemt *de Vannes* het geweer van een zijner buiten gevecht geraakte makkers, stelt zich op de borstwering en doodt den bedoelden vijandelijken chef, die voor de overige manschappen der bezetting door de borstwering verborgen was. Hunnen aanvoerder ziende vallen, deinsden zijne onderhoorigen terug, zoodat de poging, om op die wijze het fortje te vermeersteren, verijdeld werd.

De gedurige verliezen, welke in dit gevecht aan den vijand werden toegebracht, deden hem eindelijk den moed verliezen, en noopten hem, nadat de aanval steeds op de volhardendste wijze, van 's ochtends 5 tot 8 uren had voortgeduurd, tot den aftogt achter de klippen, welke Lintouw van Tana-data scheiden, met achterlating van 15 dooden op het glacis en de contre-escarpe, terwijl hij, volgens berichten welke later werden ingewonnen, ruim 150 dooden en gewonden met zich voerde (2).

(1) Randjoes zijn bamboezen voet-angels, van welke in de meeste inlandische oorlogen, zoowel van onze zijde, als van die des vijands, veel gebruik wordt gemaakt. — Op Java worden dezelve borangs genoemd.

(2) Het is bekend dat de Padries, en meest alle volken van den Indischen archipel, de dooden en gewonden welke zij in den strijd bekomen, zoo dit slechts eenigzins mogelijk is, mede voeren. Het achterlaten van 15 dooden, is mitsdien wel een bewijs van de aanzienlijkheid van het verlies, hetwelk den vijand voor Soeroasso werd toegebracht.

De onlusten welke zich in het jaar 1825 op het eiland Java openbaarden, en al spoedig tot eenen hardnekkigen oorlog overgingen, maakten het nog noodzakelijker, ter westkust van Sumatra alleen diffensief te handelen; vooral nadat in 1826 een aanzienlijk gedeelte der troepen, welke zich te dier kust bevonden, naar Java moest gezonden worden, om aan den oorlog aldaar deel te nemen. *Veltman* moest, hoe streelend de beweegreden van dit bevel ook waren, tot zijn leedwezen, op Sumatra achter blijven, alwaar hij eenen geruimen tijd met het civiel en militair gezag in het district Agam belast is geweest. Door zijne bezadigheid en zijnen vertrouwelijken omgang met de inlanders, bragt hij in die betrekking veel toe, om de zoo woelzieke bevolking van dat district, in eene gewenschte rust te houden.

De rust welke nu eenige jaren lang op de westkust van Sumatra heerschte, was nu en dan gestoord geworden, echter meer door de Maleijers uit de Padangsche benedenlanden, dan door de Padries. Deze met klem te keer te gaan, was niet doenlijk, uit hoofde van de geringe magt, waarover men beschikken kon. Dit maakte dat de euvelmoed der wederspannige districten al ras begon toe te nemen, en wel zoodanig, dat de staat van zaken met het einde van het jaar 1850 een zeer ongunstig aanzien had gekregen. De oorlog op Java, was echter in het jaar 1850 tot een gelukkig einde gebragt, waardoor de gelegenheid ontstond om troepen naar Sumatra's westkust te zenden, ten einde de rust aldaar ook weder te herstellen. De eerste versterking kwam in Maart 1851 te Padang aan, waarop dadelijk het offensive hernomen werd.

Den 6den Junij 1851 werd de versterkte kampong Mangong, in de Padangsche benedenlanden, en den 8sten daaraanvolgende het zoo belangrijke en niet minder versterkte Narras, door de onzen genomen; aan welke voor ons zoo gewigtige overwinningen *Veltman* veel toebragt, vooral bij die van Narras, door overmeestering van de daarmede in verband staande versterkte kampong Passer-baroe, bij welke gelegenheid hij door eenen matten kogel getroffen werd. Niet minder goede diensten bewees hij bij eene expeditie welke in de maand Julij tegen de 7 kotta's (district in de Padangsche bovenlanden) gerigt werd. Den 22sten Junij 1851, werd *Veltman* van 1sten luitenant tot kapitein bevorderd.

Er is reeds melding gemaakt van den noodlottigen aanval, welke door den luitenant-kolonel *Raaff*, in de maand April 1825, tegen de sterkte, op de Marapalm gelegen, gerigt werd; de overmeestering van dat punt was op nieuw zeer wenschelijk geworden; maar de kapiteins *de Quay* (1) en *Veltman*, welke laatste den vroeger mislukten aanval had bijgewoond, waren te zeer overtuigd van de moeijelijkheid, om die sterkte met geweld te nemen, dan dat zij zulks buiten hooge noodzakelijkheid durfden ondernemen. Dien ten gevolge besloten zij eene verrassing te beproeven, die met zooveel beleid bewerkstelligd werd, dat de vijand, in den vroegen morgen van den 6den Augustus 1831, plotseling in den rug aangevalen, zich genoodzaakt zag, om met achterlating van vele wapens, de vlugt te nemen; — twee hunner levend in handen der onzen latende.

(1) Overleden in de maand Junij 1834, als majoor, ridder van de Militaire Willems-orde en van het Legioen van Eer.

Het verlies van zulk een belangrijk punt, had in den aanvang op den vijand veel indruk gemaakt; maar toen hij ontwaarde dat de onzen niet verder doordrongen, maar zich bepaalden bij het bezetten van deze stelling, ondernam hij de bezetting van een punt, noordwestelijk van den Marapalm gelegen, waar door hij zich, als het ware, tusschen dien post, en de ons toegedane Maleijers nestelde.

Veltman besloot den vijand voor deze stoutheid te doen boeten, en ontwierp een plan, dat met evenveel juistheid overlegd, als stout en meesterlijk ten uitvoer gebragt werd. De vijand werd den 18den Augustus, na eenen regenachtigen nacht, met het aanbreken van den dag, overvallen; 50 padries, meest alle met de bajonet geveld, bleven op de plaats; terwijl een aanmerkelijk getal gewonden, door de vlugt ont kwam. Van onze zijde werd bij die gelegenheid alleen de scherpschutter *Buhrer* zwaar gewond en overleed aan de gevolgen; — eene menigte wapens werd door de overwinnaars buit gemaakt.

In September 1851 werd aan *Veltman* het kommandement opgedragen eener expeditie naar Athar en Telawas (in de Padangsche boven-landen), alwaar de Padries zich al meer en meer begonnen te vertoonen, en ongestraft reeds eenige voordeelen op de Maleijers hadden behaald. — Deze expeditie, welke eene aanzienlijke aanwinst grondgebied, tot uitkomst opleverde, werd door *Veltman* uitmuntend ten einde gebragt. Van dit tijdstip af tot op den 4den April 1852, was onze moedige Vries onderscheidene malen in de gelegenheid, om zijn beleid, in het doen van schijnbewegingen, welke de verdere operatiën onzer troepen bevorderden, aan den dag te leggen, toen hij op laatstgemelden dag een werkzamer deel nam aan den aanval tegen Kapau in Agam; dezelfde plaats voor welke hij, den 27sten September 1825 gewond werd. De overwinning welke men nu behaalde, werd voornamelijk aan het beleid, waarmede *Veltman* den regter vleugel der onzen aanvoerde, toegeschreven. Den volgenden dag maakte hij zich, op daartoe bekomen last van eene, op eene hoogte in de nabijheid van Kapau gelegen vijandelijke sterkte, meester.

De ondernemingen ter fruiking der vijandelijke magt, volgden elkander nu spoedig op, zoodat er reeds op den 22sten Julij daaraanvolgende, weder eene expeditie ondernomen werd tegen de beruchte Padrische provincie Lintouw. Bij de beweging daartoe, werd van onze zijde de meest mogelijke stilte in acht genomen, om den vijand te verrassen. De regter-vleugel der onzen, voornamelijk zamengesteld uit manschappen van het 1ste bataillon infanterie, werd door den luitenant-kolonel *Vermeulen Krieger*, en de linker vleugel door *Veltman* aangevoerd, waarbij deze laatste, zijne eigene kompagnie (Europeanen) benevens een zeventigtal Boeginezen, onder zijne bevelen had.

De marsch die door de onzen in den vroegen morgen, terwijl het nog donker was werd aangevangen, was door den regen die des nachts en den vorigen dag gevallen was, zeer moeilijk geworden. Dit ondervond *Veltman* vooral, die met zijne onderhoorigen eenen doortogt moest zoeken; langs den voet van den hoogen berg Sago, was die bijna onuitvoerbaar.

De luitenant-kolonel *Vermeulen Krieger* was het eerst de vijandelijke linie omgetrokken, en had den vijand, na eenen hardnekkigen tegenstand, ten gevolge waarvan o. a. de kapitein *Schenck* sneuvelde, uit zijne versterking op devlugt gedreven.

Deze vlugtende vijand van geene andere zijde kwaad vermoedende, stootte op de troepen van *Veltman*, die intusschen gedeboucheerd waren en werd door hen met een hevige geweervuur ontvangen, en met groot verlies uiteen gedreven. De vijand zich dien dag nog eenmaal verzameld hebbende, zoo het scheen met het voornemen om de onzen aan te vallen, werd door *Veltman* op nieuw uiteen gedreven.

Den 25sten Julij rukten onze troepen het landschap Lintouw weder binnen, en op den 24sten werd de marsch op de hoofdplaats Tappisello, waarin het grootste gedeelte van 's vijands eerste kolonne aanvoerde, werd reeds op eenen grooten afstand met vijandelijk kanonvuur begroet, dat gelukkig geene uitwerking had. Kort daarop geraakte Tappisello, door des vijands eigen toedoen, in brand, bij welke gelegenheid een kruid-magazijn sprong, waardoor de plaats met derzelve metalen en ijzeren vuurmonden, zonder verderen tegenstand, in handen der onzen viel. Nadat nu Lintouw geheel in onze magt was, werd het bestuur van dat landschap vooreerst aan *Veltman* opgedragen.

In de maand October van datzelfde jaar, werd tot de overmeestering van 50 *Kotta's* (een district in de Padangsche boven-landen) besloten. Ter bereiking van dat doel moest, in de eerste plaats, eene sterke linie, niet verre van en benedenwaarts, in het gezigt van ons fort te Tandjong Alam, genomen worden; daartoe werd eene kolonne, van welke *Veltman* met zijne kompagnie een deel uitmaakte, bestemd, om in den nacht, den regter vleugel van de vijandelijke linie om te trekken, en dezelve daarna, des morgens, in den rug aan te vallen, wanneer gelijktijdig door eene andere kolonne een aanval in het front zoude worden bewerkstelligd.

Hoe moeilijk de marsch ook ware, welke de eerst bedoelde kolonne had af te leggen, en welke den 9den October, met het vallen van den avond, werd aangenomen, bevond de kolonne zich nogtans den 10den October, 's ochtends om drie uren, reeds in het bezit van eene goede stelling, achterwaarts van de vijandelijke linie gelegen. Nu werd *Veltman*, bij het aanbreken van den dag, met een gedeelte van de kolonne (waaronder zijne eigene kompagnie begrepen was) gedetacheerd, om den vijand van achteren in zijne versterkingen aan te vallen, terwijl het andere gedeelte de reeds vermelde stelling bleef handhaven en de tweede kolonne tegen het front der vijandelijke linie oprukte. Geen oogenblik verzuimende, viel de onverschrokken *Veltman* den rug der vijandelijke positie aan, die, na eene korte verdediging verlaten werd. Enkele malen poogde de vijand stand te houden, van verschillende kleine versterkingen gebruik makende; maar telkens werd hij op nieuw verdreven. Met de verdere vervolging werden de Maleische hulp-troepen belast, die daardoor de overwinning van dien dag, tot welke *Veltman* zooveel had bijgedragen, volkomen maakten. Bij de onderwerping van den versterkten kampong Tongkar, deelde *Veltman* het ongeluk, aan vele zijner manschappen overkomen, van door eene randjoe (voetangel) vrij zwaar gewond te worden.

Nadat nog enkele plaatsen met de wapenen genomen en anderen van zelve tot onderwerping gekomen waren, was de overmeestering van de 50 *Kotta's* volbragt; er bleef toen slechts nog een landschap der Padries te overwinnen, om den oorlog

die reeds sedert zoo vele jaren tegen dezelve gevoerd werd, ten einde te brengen. Dit landschap Alaban genaamd, werd door verscheidene versterkte liniën goed verdedigd; de bevolking was bekend als dapper, en stond onder een hoofd, den Tocanko van Alaban, wiens invloed zich verre uitstreckte, en op zijne eigene onderdanen onbepaald was.

Het liet zich mitsdien aanzien, dat de overwinning van dat landschap niet gemakkelijk te behalen zoude zijn, zoodat er voldoende middelen daartoe moesten worden beschikbaar gesteld. Gedurende den 22sten en 25sten October 1852, werden de troepen, het geschut met munitien, en wat verder voor den aanval noodig was, verzameld voor de linie van Gadoe en Loëak, welke Alaban van de zijde der 50 Kotta's beschermde; terwijl deze dagen voorts nog besteed werden om de vijandelijke linie te verkennen. — De 24ste October werd voor den aanval bepaald.

In den vroegen morgen van den dag, werd aan den luitenant *Donleben* (1) opgedragen, eene kleine benting, op 's vijands linker vleugel gelegen, gedurende de duisternis te overrompelen. — Het gelukte dien officier om de sterkte te bemagtigen, doch de vijand, die zich dadelijk weder verzameld had, kwam hem spoedig met eene groote overmagt zoo hevig aanvallen, alvorens hij van onzen kant konde ondersteund worden, dat hij genoodzaakt werd, met achterlating van een paar dooden en gewonden, de gewonnen stelling weder te verlaten. Onze linker vleugel, door den kapitein *de Quay* aangevoerd, was niet gelukkiger; — niettegenstaande de hardnekkigste en moedigste pogingen, waarbij de onzen hunne volharding telkens met een aantal gesneuvelden en gewonden moesten boeten, mogt het hun niet gelukken, de vijandelijke linie binnen te dringen. Nu werd aan *Veltman*, die zich met zijne kompagnie op den regter vleugel bevondt, opgedragen, om de linie van die zijde te forceren, waartoe, behalve zijne eigene kompagnie, nog een detachement Europeanen en een detachement Boeginezen ter zijner beschikking werden gesteld. Zijn aanval zou met een 5ten en een houwitzer ondersteund worden, terwijl eene divisie van den Jayaschen barissan, den vijand op eenigen afstand, regts tirailierende, zoude bezig houden. Ofschoon nog niet van zijne voetwonde hersteld, bragt *Veltman* de hem opgedragen taak meesterlijk ten uitvoer, en werd daarbij door de uitmuntende bediening van het geschut, goed ondersteund. Eene eerste benting en daarna eene tweede moesten, niettegenstaande de hardnekkigste verdediging, weldra voor de bestorming der onzen zwichten; waarna het geschut konde naderen, om uit de tweede benting, den vijand in eene derde, zeer versterkte, maar op slechts korten afstand gelegen benting te beschieten. Na dat *Veltman* zijne dappere soldaten op nieuw van patronen voorzien had, voerde hij ze tegen de derde benting aan, die ook stormenderhand genomen werd, waarop de vijand eindelijk den aftogt aannam, en aan de onzen de overwinning liet, zonder de nog overige meer achterwaarts gelegene liniën te verdedigen. Deze overwinning koste ons echter een 80tal manschappen aan dooden en gewonden, terwijl de brave luitenant der artillerie *van der Weyden*, wiens wel gerigt kanonvuur zeker veel tot dezelve bijdroeg, weinige dagen na dit gevecht aan eene bekomene kogelwond overleed.

(1) Een jong veel belovend officier, overleed te Batavia den 12den Februarij 1834, ten gevolge der vermoeijenissen in den oorlog op Sumatra.

De oorlog tegen de Padries met de overwinning van Alaban geëindigd zijnde, bleef *Veltman* met een gedeelte der troepen in de 50 kotta's, om de zaken zoo wel in dat district als in Alaban te regelen; de wijze waarop hij het vertrouwen van een ieder, en ook dat van den Maleijer wist te winnen, maakte hem daarvoor bijzonder geschikt. — Het fort van den Bosch in de 50 kotta's, werd onder zijn toezigt aangelegd, en door hem werden ook de plaatsen bepaald, waar later het fort te Pajja-Koemba en de 50 kotta's, en het fort Raaff in Alaban zijn daargesteld geworden.

De rust op Sumatra was echter van korten duur, en in Januarij 1853 werd, door de al dadelijk daaruit voortvloeiende ongelukkige gevolgen, eene zamenzwering ontdekt, welke door de Padries en Maleijers, gezamenlijk tegen het Nederlandsch gouvernement gesmeed was. In diezelfde maand werden reeds eenige onzer posten, onder welke Bondjol en Loëbo-Sikapping de voornaamste waren, afgehoopen en eenige kleine op marsch zijnde detachementen, die geen kwaad vermoeden konden, met overmagt aangevallen en afgemaakt, en door de spoedige verspreiding en voortgang van het kwaad, werd de positie der onzen op Sumatra's westkust, aldra zeer moeijelijk.

Veltman, die te Padang eene scheepsgelegenheid wachtte, om na een 17jarig verblijf in Indie, zijne betrekkingen in het moederland te bezoeken, bood zich weder vrijwillig aan, om zijn vaderland en koning in die omstandigheid van dienst te zijn. Dit aanbod werd dadelijk aangenomen, en kort daarna werd hij met een gedeelte zijner kompagnie, naar Tiko en Mingoppo (Padangsche beneden-landen) gezonden, om die beide posten op de best mogelijke wijze in staat van verdediging te brengen, en daardoor het doordringen van den vijand aan die zijde te beletten. In het laatst van de maand Maart 1853 keerde *Veltman*, nadat hij deze taak volbragt had, naar Padang terug.

Naarmate de voormelde zamenzwering vorderingen maakte, werd de positie der onzen ook neteliger, en vooral in de maand Mei zeer ongunstig. Den 11den dier maand, verklaarden de districten Boë en Kotta-toedjoe zich ten eenemale vijandig, waarop de gemeenschap met ons fort te Boë werd afgesneden, terwijl het nu te voorzien was, dat ook andere landschappen dit voorbeeld spoedig volgen zouden.

Aan de majoor *de Quay* was het bevel opgedragen over de troepen welke bestemd werden om het fort te Boë, alwaar de luitenant *Hendriks* (1), die zwaar gewond was geworden, het bevel voerde te ontzetten en te ontruimen, en de kapitein *Veltman* kreeg last om zich met zijne kompagnie van Padang naar Tambangang te begeven, ten einde den gemeenschaps-weg over den berg Ambatjang, waarvan reeds melding gemaakt is, en welks behoud zoo hoogst belangrijk was, te verzekeren.

Hetgeen men gevreesd had, gebeurde. Nadat de opstand in Boë en aangrenzende districten, het vertrek derwaarts van den majoor *de Quay*, met een aanzienlijk gedeelte van onze magt, noodzakelijk had gemaakt, stond de kans voor het welgelukken eener oproerige beweging, voor die van Agam, 12 en 6 kotta's en meer andere kwalijkgezinde districten, schoon. In den namiddag van den 24sten Mei, ontving *Veltman* te Tambangang de tijding, dat Agam in openbaren opstand was, dat een detachement op marsch van het fort de Kock, naar het fort

(1) Zie *Militaire Spectator*, 6de Deel, n°. 1.

te Boekit-Sigandang (6 kotta's) afgemaakt, en dat laatstgemelde post door den vijand omsingeld was.

Het beleid door onzen braven Vries in deze moeilijke omstandigheid aan den dag gelegd, was boven allen lof verheven. Onvoorzigtigheid of te groote driestheid hadden de communicatie over den Ambatjang, die *Veltman* moest beschermen, kunnen doen verliezen. *Veltman* ondernam dus slechts eene sterke verkenning, en toen hij de onmogelijkheid zag, om het bovenbedoelde fort te ontzetten, keerde hij naar Tambangang terug, omdat hij vermoedde, dat men zijnen terugtogt zoude afsnijden. Zijn terugmarsch werd werkelijk bemoeijelijk door de vijandige bevolking, die echter nog maar schaarsch van vuurwapenen voorzien was; overigens werd de marsch in eene defensive houding, met het meest mogelijke beleid voortgezet.

Te Tambangang, hetwelk door den vijand dadelijk bedreigd werd, terug gekomen zijnde, bragt *Veltman* dezen post zoo veel mogelijk in staat van tegenweer, en bezette met dat oogmerk eene op de hoogte, voor dezelve gelegen kleine verlatene redoute, van waar men een ruim gezigt op den vijand in den omtrek had. Het in staat van verdediging stellen dezer kleine sterkte, was van te meer gewigt, daar de post Tambangang zelf meer geschikt was tot huisvesting van de aldaar gedurig doortrekkende troepen, dan in eene ter verdediging voordeelige stelling was gelegen.

De vijand die het belang kende, hetwelk er voor hem in gelegen was, om zich van den Ambatjang meester te maken, stelde alle pogingen ter bereiking van dat doel in het werk. Op den 25sten Mei werd de voor Tambangang gelegene redoute, werkelijk zeer ernstig bestookt, doch het gelukte aan *Veltman*, om den vijand met achterlating van een paar dooden, terug te drijven.

Den daarop volgenden dag kreeg hij eene versterking van 27 man, benevens een veldstuk van $1\frac{1}{2}$ R , welke den volgenden morgen nog door 1 sergeant en 25 man gevolgd werden. Dit laatste detachement deed *Veltman* op eenigen afstand, in het gezigt van Tambangang te Ladang-Lawas, post vatten, om te voorkomen dat de vijand zijnen regter vleugel zoude kunnen voorbij trekken. Een op den 26sten herhaalde aanval op de meergemelde redoute, werd zeer ernstig afgewezen, waartoe het vuur van het kleine veldstuk veel bijdroeg. De bezetting dezer sterkte werd niettemin door het hevige vuur der aanvallers gedurig bezig gehouden. Een klein gedeelte van de brave bevolking van Batipo, te zwak om offensief te handelen, verleende echter goede diensten bij de observatie van onzen regter vleugel. Middelerwijl nu een gedeelte van den vijand nog steeds de voor Tambangang gelegene redoute bleef beschieten, was het aan een ander, op onzen linker vleugel gelukt, zich door de wildernis — welke ondoordringbaar gewaand werd — eenen doortogt te banen; iets hetwelk men te minder had kunnen vermoeden, naardien de bevolking van Tambangang zelve, wier belangens aan de onzen naauw verbonden waren, zulks stellig onmogelijk verklaard had. Door deze onverwachte beweging, konde de vijand in onzen rug opereren, 'tgeen ook dadelijk gevolgd werd door de bestorming van den niet sterk bezetten post van Tambangang. *Veltman*, die in de redoute was, en die insgelijks zeer hevig in het front werd aangevallen, kon nu den hachelijken toestand der aan hem toevertrouwde posten over-

zien. Viel Tambangang, dan was ook de gemeenschap van de Padangsche bovenlanden met de beneden-landen afgesneden, waardoor het bezit van de eerstgemelde gewesten, aan een dadelijk gevaar waren blootgesteld. *Veltman* was echter de man, om een dreigend onheil, door een spoedig en kloek besluit af te wenden.

Met de meeste juistheid en bedaardheid, gaf hij aan de beide officieren, welke zich met hem in de redoute bevonden, bevelen voor hare verdediging, en trok zelf, aan het hoofd van slechts 20 zijner flankeurs, den vijand, die zich in zijnen rug ophield, met den stormpas te gemoet. Dit alles ging met zoo veel spoed en orde tevens, dat de vijand, die op zulk eene ontvangst niet gerekend had, en na den moeilijken togt om onzen linker vleugel, nog den tijd niet gehad had, om zich genoegzaam te verzamelen, overhoop geworpen werd. Onze moedige flankeurs noodzaakten hem terug te trekken, door dezelve opening, welke hij zich in den opmarsch, in de wildernis, had weten te banen, hebbende alleen den tijd gehad, om eenige huizen in de kampong Tambangang te plunderen, vóór dat hij door de onzen was ontdekt geworden. Grootelijks in zijne verwachtingen te leur gesteld, staakte de vijand zijne aanvallen en begon terug te trekken, bij welke beweging hij, door de in de rijstvelden geschaarde bevolking van Batipo hevig aangevallen, tot eene verwarde vlugt overging. De regent van Batipo, van Boa terugkeerende, waar hij onze troepen bij eene overwinning ondersteund had, den staat van zaken ontwarende, trok dadelijk naar Goenong, om den voortvlugtenden vijand te vervolgen, en zich aan de zijnen, welke zich daarmede reeds bezig hielden, aan te sluiten. Hij werd daarin ondersteund door een detachement van één officier en 25 man, dat juist op marsch was om de bezetting van Tambangang te versterken. Ten gevolge dezer beweging, viel dien dag de kampong Goenong weder in onze magt, terwijl *Veltman* tot den volgenden morgen in zijne stelling te Tambangang verbleef. Door de achtereenvolgens aangekomene versterkingen, waren de troepen bij laatstgemelde plaats tot 100 man, behalve *Veltman's* kompagnie, aangegroeid. *Veltman* bevond zich alzoo in staat, om de voordeelen, welke op den vijand behaald waren, te vervolgen. Dit was genoeg om den rusteloozen krijgsman in beweging te brengen. Den 27sten verliet hij met zijne onderhebbende troepen, met achterlating eener kleine bezetting, den meergemelden post. Dienzelfden dag, met een slechts gering verlies, tot Taboe Brayer voortgerukt, ontmoette hij aldaar eene andere onzer kolonnen, welke uit het fort Van der Capellen gemarcheerd was, met het voornemen om de ingeslotene forten in het Agamsche te ontzetten. Deze troepen, waarvan een gedeelte den vijand bij Boa had geslagen, betrokken nu met de troepen van *Veltman*, een en hetzelfde bivouac.

Deze aldus vereenigde magt rukte den volgenden dag naar het fortje te Boekit-Sigandang, dat vroeger door den vijand ingenomen en welks bezetting op eene wreedaardige wijze vermoord was. Na eenen vrij moeilijken togt, door de overal opgeworpene en verdedigde versperringen, kwam men in den namiddag aan het bedoelde fortje, dat door *Veltman* met zijne kompagnie bestormd en genomen werd. Bij de eerste vijandelijke daad tegen de kampong Panda-Siekie, kwam ook deze in onderwerping. De marsch werd op den 29sten voortgezet, alsnu in twee kolonnen verdeeld, tot dat men tegen

de versterkte vijandelijke linie van Songie-Poea stuitte. *Veltman* die aan het hoofd van den linker vleugel marcheerde, drong stormenderhand de linie binnen, terwijl de rechter kolonne bijna gelijktijdig, den anderen vleugel overmeesterde. Deze gedurige successen verhoogden den moed en de voortvarendheid der onzen zoodanig; dat zij, in weerwil der menigvuldige versperringen die den verderen marsch, als het ware, met elke 50 schreden, hoogst bemoeijelijkten en ongehoorde inspanningen kosteden, in de beste stemming, naar nieuwe overwinningen deed haken. Deze boden zich weldra aan, daar in den namiddag de beide kolonnen zich voor de sterk bezette vijandelijke linie van Bono-Ampo vereenigden. Spoedig ontwaarde men, dat de vijand zich toegerust had, om dit punt hardnekkig te verdedigen. Met veel inspanning gelukte het, om een 3^e digt bij de linie in batterij te brengen, waardoor de vijand veel te lijden had, welk nadeel zij op de bedienings-mansschappen wreekte, die allen gewond werden. *Veltman* vond intusschen gelegenheid, om zich met zijne kompagnie, niet ver van het voormelde stuk verwijderd, digt bij de vijandelijke linie in hinderlaag te leggen (1). Middelerwijl werd een detachement, 't welk gezonden was, om op den linker vleugel der onzen de vijandelijke linie te verkennen, genoodzaakt met verlies terug te trekken; — een detachement van den Javaschen barissan, was daarentegen in de gelegenheid, om op eenigen afstand, regts, eenen valschen aanval te ondernemen, en den vijand daardoor zoodanig tot zich te lokken, dat deze het gedeelte der linie, waarbij *Veltman* in hinderlaag lag, eenigzins uit het oog verloor; — *Veltman* van deze gunstige omstandigheid gebruik makende, bestormde het daartoe geschiktste punt, waarin hij door het reeds vermelde stuk kanon zeer van pas ondersteund werd, en was weldra meester van de linie. Tot op het fort de Kock ontmoetden onze troepen geen tegenstand, en zij kwamen aldaar in den avond van den 29sten Mei tot groote vreugde der nu vrij geworden bezetting aan.

Den 30sten Mei keerde *Veltman* met zijne kompagnie naar Goenong terug, met bevel om aldaar in observatie te blijven.

Veltman's gezondheid, welke door aanhoudende vermoeijensissen veel geleden had, was vooral in de laatste tijden zeer verminderd; doch zoolang hij het gevaar, waarin het bezit der *Padangsche bovenlanden* verkeerde, dringend achtte, deed hij van zijne ongesteldheid nauwelijks blijken; maar gaf integendeel, zoo als hij zulks vroeger bij iedere gelegenheid deed, meenig bewijs van moed en volharding. Gedurende zijn verblijf te Goenong tot rust komende, begon zijne ongesteldheid zich meer te openbaren, en werd weldra van zoodanigen ernstigen aard, dat hij eerst naar het hospitaal in het fort de Kock, daarna naar het fort van der Capellen, alwaar hij eene kleine woning bezat, moest getransporteerd worden. — Zijne zwakte nam aldaar hand over hand toe, zoodat geene menschelijke

(1) Hier dient opgemerkt te worden, dat de *Padries* geenszins, zoo als de *Europesche* versterkingskunst voorschrijft, trachten hun glacis vrij, en daardoor een ruim uitzigt om hunne sterkten te hebben, waardoor het onmogelijk zoude wezen, zich met eene kompagnie, bij dezelve te embusqueren. Hunne liniën loopen over en door alle sinuositeten van het terrein, en zijn op sommige plaatsen dikwijls zoodanig verborgen, dat men, zonder zulks te vermoeden, op dezelve stuit; — men herkent deze liniën doorgaans het eerst aan de auwer, of digte heg van doornbam-boes, waarmede derzelve kruin gewoonlijk beplant is.

hulp meer baten kon. Den 20sten juli 1833 gaf de brave man, ruim 42 jaren bereikt hebbende, den geest, na kort voor zijnen dood met groote droefheid vernomen te hebben, dat verscheidene der braven van zijne kompagnie, over welke het bevel aan den 1en luitenant *Rietveld* (1) was toevertrouwd geworden, in een gevecht, hetwelk op den 10den juli plaats had, gesneuveld of zwaar gewond waren. Ten gevolge van zijn te kennen gegeven verlangen, werd hij begraven in een tuintje, achter zijne woning te fort Van der Capellen.

Veltman werd diep betreurd door allen die hem kenden, maar vooral maakte de tijding van zijn overlijden, op de manschappen zijner kompagnie, die door hem aangevoerd, zoo dikwijls met leeuwenmoed gestreden hadden, eenen aandoenlijken indruk.

En geen wonder dat *Veltman* door een ieder bemind en geacht werd; hij had een' edelen inborst; uitstekende moed ging bij hem steeds met bescheidenheid gepaard, en altoos was hij bereidvaardig, wanneer hij iemand eenige dienst bewijzen kon; maar dan vooral, wanneer het de dienst van den lande gold, waaraan hij zich gewijd had.

Veltman had zich eene kompagnie gevormd welke in alle opzichten uitmuntte; zijne manschappen stelden in hem een onbepaald vertrouwen, en wederkeerig werd hen dit vertrouwen door *Veltman* geschonken, door welk wederzijdsch en onderling vertrouwen bijna geene onderneming boven haar bereik was. — Het was daarom dat met regt deze kompagnie als elite der troepen ter westkust van Sumatra werd aangemerkt. Niet alleen strekte *Veltman* de zijnen in het gevecht steeds tot een voortreffelijk voorbeeld, maar was ook voor hen een zorgend vader, en ofschoon aan zijne manschappen, als keurbenden, doorgaans de moeilijkste taak werd opgelegd, waren dezelve nogtans het best gevoed en gekleed. — Steeds heerschte onder hen de gulste vrolijkheid, en het ondergaan van straf was eene hoogst zeldzame zaak.

Veltman bezat een zeer helder oordeel, en ofschoon zijne eerste opvoeding niet van de beschaafde schijnt geweest te zijn, had hij echter zich zelven weten te vormen, en zich die bekwaamheden verschaft, welke hem voor de militaire dienst zoo zeer geschikt maakten. De kunst om het strijdperk in zijne geheele uitgestrektheid met één blik te beoordeelen, de voor-

(1) De 1ste Luitenant *Karel Rietveld*, ridder van de Militaire Willemsorde, geboortig te 's Heerenberg, in Gelderland, was een officier van zeldzame dapperheid, en de keuze welke ter vervanging van *Veltman* in het kommandement zijner kompagnie op hem viel, had zeker niet beter kunnen geschieden. In het gevecht van den 10 Juli 1833, ter gelegenheid van eenen mislukten aanval op Kamang, waarbij verscheidene zijner onderhorigen sneuvelden of zwaar gewond werden, gaf hij van zijnen grenzenloozen moed de ondubbelzinnigste blijken, en ofschoon hij persoonlijk ongeschonden bleef, waren nogtans zijne kleederen met lanssteken doorboord, en was hem eene lans in de hand verbrijzeld geworden. In het laatst der maand September 1833, bevond hij zich bij eene kolonne, welke van de zijde der *Padangsche benedenlanden*, onder bevel van den Kolonel *Elout* tegen Bondjol oprukte, bij het bestormen van eene sterke, Pankallang genaamd, welke door de onzen genomen werd, werd hij door een geweerschot in het lijf doodelijk getroffen en overleed eenige dagen daarna te Tiko.

Aan den Javaanschen oorlog had *Rietveld* ook met de meeste onderscheiding deel genomen, en hij muntte onder anderen uit bij een gevecht hetwelk den 3den Augustus 1829 bij de dessa Tjerme in het Kliergebergte geleverd werd, bij welke gelegenheid hij gewond met zes lanssteken, eenige oogenblikken is 's vijands handen liggen bleef.

en nadeelen te onderscheiden, en van alles op de doeltreffendste wijze partij te trekken, had hij zich in hooge mate eigen gemaakt; en het is deze, voor den krijgsman zoo onschatbare vrucht der ondervinding, gepaard met beleid en onverschrokkenheid, welke zoo vele zijner even stoute als moeilijke ondernemingen deden slagen.

Het lang verblijf van *Veltman*, ter westkust van Sumatra, was oorzaak dat zijne goede hoedanigheden, door den inlander aldaar niet onopgemerkt gebleven waren. Hij had zich bij den vijand gevreesd, en bij de ons toegedane Maleijers bemind gemaakt; deze laatsten noemden hem kapitein *Djanggoet* (baard) (1), omdat hij lange knevels had; zij stelden een onbepaald vertrouwen in zijne bekwaamheid, en waren volkomen gerust, wanneer hij zich op eenig bedreigd punt bevond.

In de 30 kotta's, dicht bij eene plaats, Arou genaamd, bevindt zich eene aarden redoute, welke naar den man, aan wiens nagedachtenis deze regelen zijn gewijd, het *fort Veltman* genoemd wordt.

L.

Een blik op de daden en feiten van den braven *Veltman* en van zoo menig ander ridder, in deze eenvoudige schets bijeengebragt, zal hebben doen zien, hoezeer onze wapenroem zoude verhoogd worden, wanneer de krijgsgeschiedenis van het Oost-Indische leger, aan de beschouwing van het Europeesche publiek ware blootgesteld. De koning en de geheele natie hebben er belang bij, dat de daden van dat leger kenbaar worden, omdat men daardoor kan leeren den Nederlandschen soldaat te eerbiedigen, die in de tijden, waarin de meeste Europeesche legers op hunne vroeger behaalde lauweren insluimerden, in eenen werkdadigen en bloedigen oorlog gewikkeld, in onze ver afgelegene gewesten, zoo vele krijgstrophen oprigte, die aan den roem onzer wapenen gewijd waren. En —

(1) De Maleijers ter westkust van Sumatra, duiden de Europeesche ambtenaren en officieren, met welke zij in aanraking komen, zeldzaam door derzelver namen, maar doorgaans door hunne titels, en ook dikwijls door bijnamen aan, zoo als *Veltman* bij hen als kapitein *Djanggoet* bekend was. — De eerste of voornaamste bevelhebber noemden zij *toeün kommandoer bezaar*; de kommandanten van de bovenlanden en van Agam, *toeün kommandoer darat* en *toeün kommandoer Agam*; degenen die met het Nederlandsch bestuur te Priaman, Ayerbangies en andere plaatsen aan het strand gelegen, belast zijn, noemen zij *toeün Petor Priaman*, *toeün Petor Ayerbangies*, enz.; het woord *petor* is eene verbastering van *factor*, hetwelk bij hen nog in gebruik gebleven is, doordien op eenige aan het strand gelegene plaatsen, voorheen factoren of facteurs van de Oost-Indische compagnie, gevestigd waren. — De majoor *de Quay*, was behalve onder den naam van *toeün kommandoer darat*, bij hen ook onder dien van *toeün kommandoer Roempang-gigi* bekend, omdat hem een paar voortanden ontbraken, en zoo wordt iemand die eenen bril draagt, doorgaans *toeün-nata-ampat*, de vieroogige, of de heer met vier oogen genoemd. Maar geen wonder dat de bevolking van Sumatra's westkust de Europeanen met bijnamen bestempelt, wanneer men de zonderlinge namen hunner eigene hoofden gadeslaat, welke veelal hunne hoedanigheden of eigenschappen kenmerken; zoo worden sommige hunner genoemd *toeünkoe* (heer of meester) *nanting*; *toeünkoe-nan-pandjang*, *nau goepok*, *nau moeda*, *nangarang*, *nan tjerdek*, *nan elok*, enz., dat is: de hooge, de lange, de dikke, de jonge, de toornige of booze, de schrandere of sluwe, en de schoone heer; en sommige anderen weder worden genoemd: *toeünkoe di roema lawas*, di roema gedang, de heer van het ruime, van het groote huis, enz., enz.

men vergete het toch niet — de schatten die het Oosten op onze markten uitspreidt, zijn de vruchten van het gestorte bloed dier braven, onder wier moedvolle en rustelooze bescherming ze zijn inge oogst. Als kinderen van één gezin, zouden wij, in de wapenfeiten onzer Oost-Indische kameraden, een voorbeeld tot navolging vinden, terwijl de Nederlandsche krijgswaarde, door het licht der Geschiedenis omstraald, een weinig zwaarder in de schaal der Europeesche opinie zoude liggen. En wanneer het aan anderen gelukt is, om door opsmukking van de kleinste gebeurtenissen en door woordenpraal, zich eene achtbaarheid te geven, die vrees inboezemt, en zodoende voordeel op de volksbelangen werkt, waarom zouden wij dan niet met de waarheid schitteren, en ons waardig verheffen uit de vergetelheid, waarin afgunst en partijgeest ons zoeken te drukken!

Nederland is dit aan zich-zelf verplicht; het is het verplicht aan hen, die uit innig gevoel van braafheid, en om een sprankje roem en eer te behalen, hun zwaarste offer, dat van hun bloed en leven, op deszelfs altaar bragten.

Mogten deze woorden, dit verlangen in het hart van iederen Nederlander weerklink vinden, en mogten allen zich vereenigen, om voortaan den 16^{den} JANUARIJ, als het feest der geheiligde slagtoffers voor onze regtvaardige zaak, en voor 's lands belangen gevallen, te vieren. Het ridderfeest der Militaire Willems-orde, zou zodoende een nationaal belang inboezemen, en in de tafereelen van den redenaar en den historiegraaf, zou de vader des huisgezins steeds nieuwe aansporing vinden, om in de harten zijner kinderen, de liefde voor het vaderland, en trouwe verkleefdheid aan het hoofd van den Staat, op te kweeken en onverwoestelijk te vestigen.

Doordrongen van de overtuiging, dat eene dusdanige behartiging en uitvoering, naar den zin en de letter van het koninklijk besluit, dat den 16^{den} JANUARIJ aan Nederlandsche krijgsdeugden toewijde, de beste vruchten zoude dragen, zoo gelooven wij hiermede de door ons opgenomene taak te hebben volbragt.

Breda, J. C. VAN RIJNEVELD.
16. January 1859.

HET

PERCUSSIE- of SLAG-GEWEEER (1)

ALS OORLOGS-WAPEN IN INDIË GEBRUIKT.

Het voor het eerst en met een doorslaand voordeel gebruiken van het slag-geweer in den oorlog, is eene daadzaak, welke in de geschiedenis der militaire wetenschappen zeer opmerkelijk is; en hetgeen men verneemt, betreffende het aandeel 't welk het gebruiken van deze wapens gehad heeft, in de gelukkig geslaagde krijgsverrigtingen op

(1) Wij ontvingen juist te gelegener tijd, dit belangrijk artikel van eene hooggeachte hand, en dat, een zeer gewigtig vraagpunt oplossende, tevens in eenige betrekking tot het voorgaande artikel staat.

De Redactie.

de westkust van Sumatra, geeft aan dit onderwerp, en bijzonder voor ons, eene groote belangrijkheid.

In het najaar van 1824 en in het voorjaar van 1825, hield de majoor der artillerie BAKE (thans kolonel directeur der 1ste artillerie-directie), hiertoe uitgenoodigd door den kolonel bij den generalen staf, VERVEER (onlangs als generaal-majoor overleden), zich onledig met het doen inrigten van infanterie-geweren tot percussie-wapens en het beproeven, in hoe verre zulke vuurwapens bruikbaar zouden zijn in de handen van soldaten. Deze proeven, welke belangrijke resultaten beloofden, werden, door het vertrek van den heer VERVEER (welke toen in eene commissie naar Curaçao vertrok) gestaakt. Het was niet dan voor in het laatst van het volgend jaar (1826), dat de heer BAKE, bij gelegenheid dat de naar Java bestemde expeditie zich tot vertrek gereed maakte, aan het Departement van den Grootmeester der Artillerie in overweging gaf, of het niet nuttig zoude zijn, om een gedeelte der troepen, welke bestemd waren, om te oorlogen in een land, alwaar sterke en aanhoudende stortregens vallen, met geweren te wapenen, welke ook dan, wanneer zij geheel nat zijn, niet weigeren af te gaan. Dit voorstel gaf aanleiding, tot het, onder directie van den heer BAKE, doen aanmaken van 300 percussie-geweren voor de naar Indië vertrekkende troepen, en tot het opstellen van verschillende memoriën en voorschriften, de constructie, het gebruik en het onderhoud van deze wapenen betreffende.

Bij de constructie van deze geweren, was men, zoo min mogelijk, van de gedaante der gewone infanterie-geweren afgegaan; alleen had men van den loop 7 Nederl. duim afgenomen, waardoor dezelve in handelbaarheid veel gewonnen hadden; de bajonetten daarentegen, had men even zooveel langer gemaakt.

Het geweer was door deze verandering een weinig ligter geworden, doch het achterste gedeelte van den loop had men een weinig dikker gemaakt, en in plaats van het peersgewijze uitsteeksel - waarop het doorboorde aambeeldje of schoorsteentje van het slag-geweer moet komen te staan - ter zijde aan den loop vast te maken, had men de staartschroef langer gemaakt, tot het ontvangen van een gedeelte der lading uitgehold, en den staartschroef met het peersgewijze uitsteeksel, uit één stuk ijzer gesmeed. Deze wijze van constructie is ver te verkiezen boven het ter zijde aan den loop smeden of solderen van dat uitsteeksel (1) en verschaft tevens de gelegenheid, om het zundgat in zulk eene rigting door den staartschroef te booren, dat hetzelfde eenen geringen hoek maakt met de as van den loop, en nagenoeg in het midden van den bodem van den loop uitkomt. Om het schoorsteentje meer stevigheid te geven, doch vooral om het opzetten van het slaghoedje gemakkelijk te maken, had de heer

(1) Bij het vastsmiden van het uitsteeksel aan den loop, kan de voor hetzelfde noodzakelijke harding, van eenen nadeeligen invloed zijn op dit achterste gedeelte van den loop, en toch is deze harding onvermijdelijk, wil men geen gevaar loopen, dat, bij het inschroeven van het uitgegoten staal vervaardigde, doch eenigzins ontlaten, schoorsteentje, de schroefgang in het uitsteeksel worde verwrongen.

BAKE hetzelfde veel grootere dan gewone afmetingen gegeven, zoodat de, voor deze geweren bestemde, slaghoedjes, op eene dikte van eenen halven Nederl. duim, eene lengte van $\frac{3}{4}$ duim hadden.

Een paar kleine veranderingen in het inwendige van het slot, diende, om het gebruik gemakkelijker te maken; en eene diepe uitholling in den kop van den haan, moest het wegspringen der stukjes koper, bij het aan stukken slaan van het slaghoedje, beletten (1).

Deze geweren, voorzien van eenige waardelooze stukken en van eenen zekeren voorraad slaghoedjes, kwamen in 1827 op Java aan, doch deze eerste proef beloofde in het begin niet veel goeds. Bijna alle de met deze geweren gewapende soldaten, waren spoedig door sterfte en ziekte buiten dienst gesteld, en van de 160 in gebruik gegeven slag-geweren, waren er weldra 130 weder ingeleverd. Het ongunstig verslag, betreffende het gebruik dezer geweren, dat in der tijd gegeven werd, schijnt niet geheel van ligtvaardigheid en vooroordeel vrij te pleiten, en deze geweren werden, als geen vertrouwen inboezemende wapens, ter zijde gelegd. Daar bleef het bij tot dat, in het laatst van 1830, de luitenant-kolonel (nu kolonel) ELOUT, destijds kommandant der troepen in de Residentie Riow, in dezelfde betrekking naar de westkust van Sumatra overgeplaatst werd. Deze hoofd-officier moest zich eerst naar Batavia begeven, en van zijn verblijf aldaar, maakte de toenmalige kolonel, chef van den algemeenen staf bij het Indische leger (nu generaal-majoor) RIESZ gebruik, om het wenschelijke en pligtmatische ter spraak te brengen van eene nieuwe en meer bedaarde proefneming met die geweren, welke, zooals de kolonel RIESZ vermeende, misschien wat al te ras waren verworpen. De heer ELOUT nam toen op zich, daarmede eene compagnie zamengesteld uit uitgelezen officieren, onder-officieren en manschappen te wapenen, welke niet tegen den vijand of te velde zoude gebragt worden, dan nadat men zich verzekerd had, dat ieder man van de deugdzaamheid van zijn wapen en van het groot voordeel, dat het boven de gewone vuursteen-geweren heeft, overtuigd was. Bij zijne aankomst te Padang (1831) maakte de heer ELOUT daarvan ten eerste werk, en beval, bij eene algemeene order, de geschiktste personen daarvoor uit te kiezen. Men begon met de zamenstelling van het kader. De officieren, onder-officieren en korporaals, werden onderwezen in de behandeling van het percussie-geweer door den kapitein DE QUAY, die eenen bijzonderen ijver voor deze zaak aan den dag legde en die eenige kleine veranderingen in de gewone handgrepen voor dat wapen, had voorgedragen. Nadat het kader voldoende onderwezen was, en men velerlei proeven met de geweren genomen had, om de onder-officieren en ook de manschappen, welke allengskens aankwamen, meer en meer vertrouwen in hun wapen te geven, begon men de manschappen zelve te onderrigten in de behan-

(1) Beter zoude het zijn, voor deze hoedjes een weinig dikker koper te nemen, en door zijdelingsche insnijdingen, gaande van boven tot beneden, te maken, dat bij het ontploffen van het slagkruid, deze hoedjes zich openden, in plaats van in stukken te springen.

deling van het slag-geweer. Onder de genomene proeven, dient de volgende eene bijzondere vermelding: Er werden sommige dezer slag-geweren geladen en gearmoreerd in eene sloot gezet, de kolf naar onder gekeerd, en tot eene hand breedte na, geheel onder water. Men liet hen driemaal 24 uren aldus in het water staan, en desniettegenstaande gingen deze geweren, uit het water genomen zijnde, zeer goed af, zonder dat het noodig was geweest dezelve af te droogen. Zij werden onmiddellijk weder geladen en ontstaken ten tweede male de lading. Nadat de manschappen nu alle geoefend en met hunne nieuwe wijze van laden en vuren, ten volle bekend waren, ('t geen binnen twee maanden reeds het geval was) ging men over tot eene andere proef, om zich van de handelbaarheid dezer geweren, in vergelijking met de gewone vuursteen-geweren, te overtuigen. Er waren toen slechts 100 van deze slag-geweren te Padang, terwijl een veel grooter getal uitgelezen manschappen opgezonden was. Men liet toen een gelijk getal oude soldaten met percussie-geweren vuren, naast even zoo goede en oude soldaten, gewapend met goede vuursteen-geweren, en nu bevond men dat door de met slag-geweren gewapende manschappen, in een gegeven tijdverloop van $\frac{1}{4}$ uur, beduidend meer schoten gedaan konden worden, dewijl door eene geringe verandering in de handgrepen, een paar tempo's gewonnen werden. De heer ELOUT verzocht toen, om de overige percussie-geweren te Batavia voorhanden, waardoor hij de geheele compagnie daarmede konde wapenen. Het kommandement derzelve werd opgedragen aan den verdienstelijken kapitein VELTMAN, die hetzelfde tot aan zijnen dood behield. Den kapitein QUAY was ten deel gevallen, het kommandement van meerdere troepen in de oude Padangsche bovenlanden.

Middelerwijl vertrok in 1829 de heer luitenant-kolonel VERMEULEN KRIEGER (een man welke door zijne vroegere diensten in Indië te regt geroemd werd) met 800 oude (dat wil zeggen lang te voren gediend hebbende) bussen, naar Java. Van deze waren er 400 tot percussie-bussen veranderd; ook de genoemde luitenant-kolonel had, bij den aanvang, met het vooroordeel tegen de percussie-wapens te worstelen. Met onvermoeiden ijver hield deze verdienstelijke hoofd-officier zich, gedurende zijn verblijf te Wel-te-Vreden, onledig met de oefening van een gedeelte der manschappen van het 1ste bataillon ligte infanterie in het gebruik van de slag-bussen, en tot wederlegging van alles wat men tot nadeel van deze wapens gezegd had. Zijn Edele lag vier afzonderlijke getuigschriften over van de officieren, onder wier leiding deze oefeningen hadden plaats gehad (de majoor MESS, de luitenant-adjudant PERK VAN LITH, de 1ste luitenant VAN SWIETEN en de 1ste luitenant VON LUTZOW), alle hierin overeenkomende, dat deze wapens voor eene geregelde en gemakkelijke behandeling zeer geschikt waren, minder sterke lading behoeften, en, bij het voordeel van nimmer te weigeren, nog dat voegden, dat zij, ingeval zij in de handen van den inlander vallen, door hem niet kunnen ge-

bruikt worden, uit hoofde van het gemis der op den schoorsteen passende slaghoedjes.

De overste KRIEGER vertrok mede, met zijn gedeeltelijk met slag-bussen gewapend bataillon, naar Sumatra, en schreef op den 16den October 1832 van daar, aan Zijne Excellentie den gouverneur-generaal eenen brief, waarin o. a. gezegd wordt: « *Dat hy herhaalde malen in de gelegenheid geweest is, om het voordeel te ondervinden, hetwelk het gebruik van slag-geweren aanbrengt, tegenover eenen geduchten, stoutmoedigen en goed gewapenden vyand, en dat het van een onschatbaar nut zoude zyn, wanneer het geheele Indische leger met slag-geweren konde voorzien worden; terwyl ieder onder-officier en soldaat, niet alleen van zyn onderhoorig korps, maar ook van de kompagnien van het algemeen depôt ter dezer kust, die met infanterie slaggeweren gewapend zyn, dewelke vroeger door den luit.-kolonel der artillerie BAKE geconstrueerd en naar Indië gezonden waren, dezelve getuigenis kunnen geven.* »

Men kan dus rekenen dat het gebruiken van slag-geweren in den oorlog, van den veldtocht op Sumatra's westkust dagteekent. De kolonel ELOUT, thans met verlof in Europa, roemt evenzeer het gebruik der slag-geweren, en vermeent ook, dat de invoering daarvan, voor het Indische leger, iets wenschelijks is, mits men verzekerd zij van altijd slaghoedjes daartoe te zullen hebben. Derzelve gedaante zoude hij verschillend willen hebben van die, welke gewoonlijk in den handel bekend zijn, opdat, indien ongelukkig zulk een percussie-geweer in handen van den vijand viel, deze alsdan, uit hoofde van het gemis der passende hoedjes, van het geweer geen gebruik zoude kunnen maken.

De kolonel ELOUT is verder van meening, dat de door Zijn Edele bedoelde slag-geweren, ten eenemale aan het doel beantwoorden en keurt voornamelijk ook goed, het verkorten van den loop; daar het gebleken is dat deze verkorting, bij het schieten naar de schijf, geene mindere dragt te hebben veroorzaakt (1).

Van de gewigtige diensten welke men van dat wapen, in dezen oorlog heeft gehad, getuigen verschillende gevechten. Onder andere zegt de kapitein VON LUTZOW (in een verslag d.d. 23 December 1837) « *dat men de overwinning, welke men in 1852, in de 50 kotta's by Kampong Fai behaald heeft, geheel verschuldigd is aan het gebruik der slag-geweren.* »

« *Een stortregen op het oogenblik van den aanval op de versterkte kampong, beroofde den vyand dadelyk van*

(1) De patronen voor deze geweren hielden in: 9 wigtjes buskruid, in plaats der 13 wigtjes, welke men anders voor een infanterie-geweer meent noodig te hebben.

Bij de Saksische armée heeft men voor de percussie-geweren, welke weinig verschillen van die, welke in 1827 naar Indië zijn gezonden, de lading op $8\frac{1}{2}$ wigtje bepaald. Bij de percussie-geweren der Engelsche infanterie, bestaat de lading nagenoeg uit 7 wigtjes.

« zyn geweervuur; maar ook het grootste gedeelte der on-
 « zen, die met vuursteen-geweren gewapend waren. De
 « ondergeteekende (de kapitein von LUTZOW), wiens kom-
 « pagnie met percussie-geweren gewapend was, was alleen
 « in staat een levendig vuur te onderhouden. De kampong
 « reeds stormenderhand genomen zynde, zoude weder,
 « en wel met groot verlies, door de onzen geruimd heb-
 « ben moeten worden, ware het my niet gelukt in de-
 « zelve eene gunstige positie te nemen. Spoedig moest zich
 « het detachement van den luitenant LANGE (thans ka-
 « pitein by den generalen staf) welke onze linker vleu-
 « gel uitmaakte, op my terug trekken; van zyn vuur, door
 « het nat worden zyner geweren, beroofd, konde hy geen
 « tegenstand bieden, vooral in eene ongunstige positie,
 « aan eenen van alle kanten opzettenden vyand, welke,
 « het vuur aldaar gestaakt ziende, en, op zyne overmagt
 « steunende, met blanke wapenen aanviel. Dezelfde be-
 « weging moest ook de regter vleugel, onder aanvoering
 « van den majoor DE QUAY, spoedig volgen, en wel om de-
 « zelfde redenen als hierboven vermeld zyn, en zoo was
 « het alleen aan de percussie-wapenen voorbehouden, door
 « een geregeld onderhouden vuur, onderscheidene hevige
 « vyandelyke aanvallen af te weren, en dezelve niet door
 « de magt, maar wel door de hoogere volkomenheid der
 « wapenen, te doen wyken.»

De generaal-majoor COCHRIS, kommandant van het Indische leger,
 getuigt in zijn rapport van den 9den Augustus 1837 (geschreven
 uit de linie van Bonjol), dat hij aldaar het voordeel der percussie-
 wapenen heeft kunnen waarnemen; daar de troepen, welke tot dek-
 king dienden der manschappen, die in de loopgraven werkten, voor
 zooveel zij met percussie-geweren gewapend waren, hun vuur, in
 weerwil van den regen, hebben kunnen onderhouden, terwijl de
 met gewone geweren gewapenden daartoe evenmin als de vijand,
 in staat waren.

Verder zegt de generaal, in zijn rapport van den 10den Februarij
 1838: « Dit beslissend voordeel der percussie-geweren (van Lij-
 « regen het vuur te kunnen onderhouden) « bleek my in de laat-
 « ste dagen van het beleg by zeer slecht weder overtuigend.
 « Ware dit eerder het geval geweest, dan had my zulks
 « voorzeker doen besluiten, om alle voor Bonjol met per-
 « cussie-geweren gewapenden te vereenigen en met de-
 « zen troep aan het hoofd, my, in eene zware regenbui,
 « zelfs van de nog maar ten halve gemaakte bres meester
 « te maken, er geenzins aan twyfelende, dat de onderne-
 « ming met een goed gevolg zoude zyn bekroond gewor-
 « den (1).»

(1) De kolonel ELOUT meent dit gewigtige getuigenis, betreffende het
 gebruik der percussie-wapenen, meer in het bijzonder te moeten toe-

De moeilijkheid bij het opzetten van de slaghoedjes, heeft bij
 velen den twijfel doen ontstaan, of het mogelijk zoude zijn, deze slag-
 geweren, als gewone oorlogswapenen te bezigen; terwijl deze twij-
 feling velerlei hulpmiddelen heeft doen uitdenken, om dit bezwaar
 uit den weg te ruimen.

Bij de slag-geweren, welke onder de directie van den heer BAKE
 zijn gemaakt, heeft men om die reden grootere slag-hoedjes ge-
 geven. Bij de Saksische infanterie, welke met percussie-geweren ge-
 wapend is, heeft men de slag-hoedjes nog een weinig grooter ge-
 maakt, zijnde ruim 6 strepen dik, en deze worden opgezet, zonder
 gebruik te maken van eenig kunstmiddel.

Bij de Wurtembergsche infanterie, ontmoet het opzetten der slag-
 hoedjes met de hand, evenmin zwarigheid.

Een gedeelte der Engelsche infanterie, welke naar Canada gezon-
 den is, en al de zich aldaar bevindende Engelsche kavallerie, is met
 slag-geweren en slag-karabijnen gewapend, en zij zetten, zonder
 hierin eenige moeilijkheid te ondervinden, de slaghoedjes met de
 hand op de schoorsteentjes. In Engeland is men druk bezig, met
 voor de overige kavallerie even zulke slag-karabijnen en voor de
 scherpshutters slag-bussen gereed te maken. Men is er ook niet
 alleen stellig overtuigd van het nuttelooze, om kunstmiddelen te be-
 zigen bij het amorceren van hunne eenigzins grootere, van on-
 deren met eenen uitstekenden rand voorziene slaghoedjes; maar
 men is zelfs van oordeel, dat eene werktuiglijke inrigting voor het
 van zelf amorceren der slag-geweren, behalve het kwade, voort-
 vloeiende uit het zamenstelsel zelf, niet kan gerekend worden ge-
 schikt te zijn voor een oorlogs-wapen, en dat wel om de volgende
 redenen:

De daad van het plaatsn van het aanvuursel op het geweer, geeft
 aan den soldaat eene morele zekerheid, dat hij daardoor zijn geweer
 gereed heeft gemaakt om vuur te geven als hij wil. Dit vertrouwen
 heeft hij niet, wanneer een mechaniek, zonder zijn werkelijk toe-
 doen, dit amorceren doet plaats hebben, en laat het hem éénmaal
 gebeuren, dat zulk een geweer niet afgaat, dan verliest hij al het
 vertrouwen op een zamenstel hetwelk hij niet kent. Heeft dit niet
 afgaan van het door hem op het schoorsteentje gezette slag-hoedje
 plaats, dan wijt hij dit niet aan het geweer, maar wel aan het
 slag-hoedje, en met het volle vertrouwen op zijn wapen, zet hij een
 nieuw aanvuursel op het schoorsteentje.

De overste KRIEGER meende, dat het zoowel tot de conservatie van
 de slag-hoedjes, als tot eene gemakkelijke behandeling van dezelve

passen, op de, onder directie van den heer BAKE gemaakte slag-gewe-
 ren, aangezien de ter percussie veranderde bussen van den overste KRIE-
 GER, hoe doelmatig ook ingerigt en hoe goed ook te gebruiken, zeer
 dikwijls herstellingen behoeften (omdat het oude wapens zijn) en al zoo
 tijdens het veroveren van Bonjol, niet van zoo veel dienst zullen hebben
 kunnen zijn, dan de nieuwe percussie-geweren, welke de kolonel ELOUT,
 bij een driejarig gebruik, ondervonden had, veel minder herstellingen
 noodig te hebben dan de gewone infanterie-geweren.

Bij deze gelegenheid hebben wij, met een telkens gunstig gevolg, van een hoogst eenvoudig middel gebruik gemaakt, om de poolbewapening oogenblikkelijk te bewerkstelligen en dus met meer spoed dan de staaldraden, op de plaats zelve, om de geleiders te slaan: Wij hadden, tot dat einde, in een doosje eenige stellen rood koperen plaatjes, ieder hoog 20, breed 10 en dik 5 strepen, met eenen wigvormigen keep- of insnijding voorzien, om bij wijze van eene kam, stevig op de koperen geleiders bij de polen opgezet te kunnen worden; van boven met een gaatje en ook sommige met een kopje voorzien zijnde, waren de staaldraden van n°. 12, ter lengte van 4 duimen, daaraan reeds twee aan twee met zorg bevestigd. — Op de plaats komende, werd alsnu eenvoudig een stel dezer bevorens toebereide plaatjes genomen, en stevig op de geleiders geklemd, waarmede telkens, bij alle de bovengenoemde proeven, de ontsteking bewerkstelligd is geworden; zelfs zijn, op deze wijze, drie fougassen gelijktijdig ontstoken.

Almede hebben wij daarbij, met den meest gunstigen uitslag, van reepvormige, rood koperen geleiders gebruik gemaakt, naar eene bijzondere wijze vervaardigd, en wel zoodanig, dat de geleider over de geheele lengte als een *doorgaande* reep van rood koper kan beschouwd worden, zonder dat de soldering met geel koper (van minder geleidend vermogen) deze continuïteit ergens afbreekt. Wij hebben gegronde redenen, om de zeer gunstige resultaten van onze proeven aan deze geleiders toe te schrijven; ook hebben wij deze soort van rood koperen, reepvormige geleiders, uit eene plaat van 16 oude ponden, op 12 strepen breedte gesneden, gebruikt, toen elders nog zeer onvolmaakte geleiders beproefd werden.

Door de bijzondere zorg en wijze van bewerking dezer geleiders, behouden zij, eenmaal op den grond ontrold zijnde, de regte strekking, zonder het geringste aan kronkeling onderworpen te zijn; almede zijn dezelve van meer dan vereischte sterkte. Daar nu deze geleiders in den meest ongunstigen toestand door den grond en door het water beproefd zijn, komt het ons voor, dat de vroeger door mij voorgestelde wijze, om dezelve op lederen riemen of hennip-zeelen, en dus in eenen reeds gedeeltelijk geïsoleerden staat, te bevestigen (1), gelijk wij dezelve naderhand hebben zien gebruiken, nu als geheel overtoellig en slechts tot onnoodige zamenstelling en kosten leidende, te achten zijn; te meer daar onze geleiders in eenen zelfden greppel van 0,50 el diep en 0,18 el breed, ingegraven en gelegen hebbende, eenvoudig met eene zoode, een' steen of houtspaen van elkander gehouden zijn. Bij daartoe in het bijzonder genomen proeven, is het gebleken, dat eene afscheiding van slechts één à twee duimen aarde, zelfs een klein stukken bord- of geolied papier genoegzaam tegen het overspringen of terugkeeren der galvanische vloeistof waarborgt. Eindelijk betwijfelen wij, of de geleiders op zeelen van leder of hennip bevestigd, meer dan eene maand onder den grond ingegraven, en door moerassige grachten gevoerd, wel tegen bederf zouden bestand zijn.

Uit deze proeven, die wij herhaakdelijk en op eigen kosten, bij alle weersgesteldheden en in allerlei rigtingen voortgezet hebben, is het thans genoegzaam gebleken, dat een tijdsverloop van 1½ à 2 maanden ingraving en door het water ge-

voerd, op het overbrengen der elektrische vonk, geen merkbaar nadeel uitoefent, zelfs ten gevolge eener niet eens zichtbare oxydatie, na verloop dezer tijdvakken, zoodat ook het vermoeden te billijken is, dat ook na verloop van 5 à 4 maanden, de aldus gelegen hebbende geleiders nog even goed de kruidladingen (mits deze laatste in goed voorziene dubbele houten kisten zijn) zullen aanvuren; immers voor de aanroesting der staaldraden, in het midden dezer reeds tegen vocht beveiligde kruidladingen, kan geene gegronde vrees bestaan, te meer, daar eenige door ons gebezigde, sterk verroeste staaldraden van n°. 11 en 12, bij sommige proeven, even goed gegloeid en aangevuurd hebben.

Grootere afstanden dan 105 ellen en wel van 200 en 250 ellen, zijn eveneens door ons beproefd en gelukt, doch zoolwel te velde als bij de verdediging van vesting-glacien, een arm van 100 ellen allezins voldoende achtende, hebben wij, kostenshalve, onze reepvormige geleiders tot slechts 105 ellen lengte gebracht, en voor het bereiken van grootere afstanden, als eene bloote nieuwsgierigheid, de verlenging door koperdraad bewerkstelligd.

Van veel belang is het, de koperen en zinkplaten, als ook de geleiders van het Galvanische toestel, na deszelfs gebruik, van het aanhangend zuur en verdere onreinheid te zuiveren. Zonder deze voorzorg, waartoe het afspoelen met zoet water niet geheel voldoende schijnt, zoude de batterij, na verloop van weinige jaren, bij een gedurig gebruik, aanmerkelijk aan opwekkende kracht verliezen. Een bekwaam scheikundige, die eenige van onze eerste proeven bijwoonde, heeft daartoe het navolgende middel opgegeven, hetwelk naderhand ook telkens door ons met het beste gevolg is aangewend geworden: « Één Nederl. ons *sal tartari*, gesmolten in vier « kannen water; hiermede begint men dezelve van alle zijden, « benevens het houtwerk, alles met water ruim afspoelende « en daarna met een doek zoo veel mogelijk afgedroogd en « afgewreven.»

J. G. W. MERKES.

VERHANDELING

OVER HET

KRIJGSWEZEN DER VOORNAAMSTE EUROPESCHE MOGENDHEDEN.

I.

DE AARD, ZAMENSTELLING EN BIJZONDERHEDEN VAN HET PRUISSISCHE KRIJGSWEZEN.

(Vervolg van N°. 6.)

TAKTISCHE OPKWEKKING DER TROEPEN.

Deze neemt zeer weinig tijd weg; want daar elk weerbaar man in Pruisen moet gediend hebben, zoo zuigen de kinderen, als het ware, de pligten en beroepsvaardigheid van den soldaat, met de moedermelk in. Tot de opkweeking der rekruten,

(1) *Militaire Spectator*, VI. D. n°. 12, bladz. 268, noot 2.

wordt bij de infanterie — het tirailleren mede begrepen — niet meer dan 5 en bij de kavallerie 4 à 6 maanden besteed. Na verloop van dien tijd, gaan zij in de kompagnien en eskadrons over, waarin zij de exercitie-oefeningen verder voortzetten.

Bij het exerceren der kompagnien en eskadrons in detail, worden zoodanige maatregelen getroffen, dat de meestgeoeffende manschappen, niet met de ongeoeffendste of onhandige manschappen, te zamen exerceren. Het beginsel huldigt men, dat slechts het *noodige* gevegd wordt, terwijl het eenmaal geleerde niet meer dan hoog noodzakelijk is beoefend wordt. De Pruisische soldaat exerceert alleen om in de oefening van het eenmaal geleerde te blijven; men wacht zich echter wel om hem te vermoeijen, ten einde de kracht en lust voor de wapenoefeningen niet te doen verloren gaan. Ziet men dat eene oefening goed gaat, dan wordt de daartoe bepaalde tijd verkort. Een algemeen legerbevel heeft bepaald, dat er nimmer meer dan 5 uren daags mag geexerceerd worden.

De rekruten der kavallerie exerceren gedurende de 1ste veertien dagen te voet, en ontvangen dan tevens theoretische en praktische lessen in de dienstaangelegenheden en dienstplichten. Zij worden niet tot het onderwijs in het rijden toegelaten, voor dat zij in deze voorbereiding genoegzame voordeeling hebben gemaakt.

Het onderwijs in het rijden splitst zich in onderscheidene afdeelingen, te weten: Het eerste onderwijs der rekruten, en de gewone exercitien der ruitery, dat in het eerste jaar vol-eindigd wordt.

Dat der eerste klasse, voor de manschappen die in het tweede jaar zijn, en slechts drie jaren dienen.

Dat der tweede klasse, namelijk voor die manschappen, welke tot remonte ruiters, vrijwilligers en onder-officieren gevormd worden.

Dat der remonte-dressuur, alleen zich tot de paarden bepalende.

Dat der hooge rijkunst, voor diegene welke bij het leerskadron tot onderwijzers gevormd worden.

Om eene normale gelijkvormigheid bij de exercitien der linie-infanterie, en in het rijden, dressereren, zadelen en opstangen bij de kavallerie, als ook in het uiterlijk voorkomen door het geheele leger te behouden, zijn twee inrigtingen daar-gesteld, te weten:

a. Het instructie-bataillon (Lehr-infanterie-bataillon.)

b. Het instructie-eskadron (Lehr-eskadron.)

Het instructie-bataillon, in 1819 opgerigt, is te Potsdam gevestigd. Het bestaat uit 20 officieren, 621 onder-officieren en soldaten, van alle infanterie-regimenten van het leger, welke in de maand April van elk jaar daartoe worden

gekommandeerd. Daartoe worden niet dan zeer verdienstelijke officieren en manschappen, welke zich tot eene lange dienst verplichten, gekozen. Voor de leiding der dienst, geeft het gardekorps 1 hoofd-officier als kommandant, 1 luitenant als adjudant, 1 Feldwebel, en 1 muzikant als bataillons-tambour. Na het eindigen der herfst-oefeningen, keeren deze officieren en manschappen naar hunne regimenten terug; er blijft echter altijd een kader aanwezig, dat dan het volgende jaar wordt afgelost. De manschappen welke bij dat bataillon een jaar gediend hebben, dragen tot kenteeken een koord op de schouderlappen, van de kleur van het nummer des regiments.

Dit bataillon heeft eene *school-afdeeling*, hierboven bedoeld, welke de *onder-officiers-school* voor het leger is. Dezelve is in een groot gebouw gevestigd en voor 500 kweekelingen ingerigt. Hierin worden niet alleen opgenomen de kweekelingen die hun 17de jaar bereikt hebben, uit het groote militaire weeshuis te Potsdam en uit het instituut te Annaburg, maar ook andere jonge lieden van 17 jaren, welke geschiktheid voor de dienst hebben, en die zich willen verbinden om den Staat 12 jaren te dienen.

Het onderwijs dat daar gegeven wordt, strekt zich uit over: de krijgstucht en de middelen om dezelve te onderhouden, de praktische dienst en de reglementen; verdere voortzetting van het schoolonderwijs; het opstellen van rapporten en berigten; het maken van notitien en berekeningen, in zoo verre zulks den onder-officier kan dienen; godsdienst, aardrijkskunde, en vaderlandsche geschiedenis.

Het instructie-eskadron bestond reeds als militair rij-instituut in 1815, doch kreeg, in het jaar 1820 deszelfs tegenwoordige inrigting. Het is te Berlijn gevestigd en beoogt hetzelfde doel voor de kavallerie, als het bovenvermelde bataillon voor de infanterie. Al de linie-kavallerie-regimenten en de rijdende artillerie-kompagnien detacheren daartoe officieren, onder-officieren en ruiters, voor den tijd van een jaar. Degene die aanleg hebben, om pikeurs en instructeurs te worden, blijven twee jaren en geven alsdan onderwijs in het rijden, vechten en voltigeren. De officieren, onder-officieren en korporaals nemen lessen in de veeartsenij-school, om de vereischte kennis te verwerven, welke men bezitten moet bij het aankopen en keuren van paarden, en het behandelen van gewone ziekten en gebreken. Het eskadron heeft 1 hoofd-officier als kommandant, 2 ritmeesters, 1 eerste luitenant en 2 stalmeesters.

Eene nadere beschouwing der inrigting en dienst bij de kompagnie, zal onder dit rubriek eene geschikte plaats vinden, en daar wij over dit gedeelte nog eenigzins zullen uitweiden, zal men, van het gedeelte tot het geheel besluitende, als van

zelve kennis maken met de verdere bijzonderheden der taktische opkweeking en van het onderhouden der voorbeeldige Pruisische krijgstuclit.

Het ware levensbeginsel van het voortreffelijke gehalte des Pruisischen soldaats, beschouwd in deszelfs individuele geoefendheid, geschiktheid voor alle takken der dienst, voorbeeldige onderworpenheid aan de krijgstuclit, en toewijding aan de belangen van zijn land en koning, moet gezocht worden in de strekking der kompagnie-dienst, en in het zedelijke relief dat aan den kompagnies-chef is toegekend.

Hij, die met eenige vrucht zijne studie der leger-formatien, van het legerbeheer en der soldatenvorming wil voortzetten, vindt in de strekking der Pruisische kompagnie's-dienst een rijk veld van leering en bespiegeling. De grondleggers van het tegenwoordige Pruisische krijgswezen, hebben de bewijzen geleverd, dat zij niet te vergeefs gezocht hebben naar den waren proefsteen, waarop de innerlijke waarde van den soldaat moest geschat worden; terwijl hier, eene twintigjarige onderinding, een rijke oogst van deugdelijke uitkomsten heeft opgeleverd. Het eerste fundamentele resultaat hunner bemoeijingen, was het plaatsen van den graad van kompagnie-chef als hoeksteen in het Pruisische krijgsgewouw, terwijl men in enkele andere staten, dien rang het zoo hoog noodige relief benam, en, als het ware, tot den werkkring van die der onder-officieren deed neigen.

De Franschen, door het onbegrensde krijgsgeluk begunstigd, dat natuurlijkerwijze door eene voorbeeldelooze snelle opklimming in de verschillende graden der hierarchie, moest gevolgd worden, zochten dien hoeksteen in de hoogere rangen, en drukten daardoor, als van zelf, de subalterne graden eenige trappen lager dan zij staan moesten, om den gewenschten invloed te kunnen uitoefenen. De mensch- en krijgskundige generaal Foy heeft dit terecht gewraakt, en het was aan die tastbare vernedering, dat hij het verslappen der krijgstuclit en de later daaruit voortgevloede ongelukken toeschreef, die het Fransche leger zijn overkomen. In zijne *Histoire de de la guerre de la Peninsule*, zegt hij terecht van de subalterne officieren: « Etrangers aux jouissances d'amour propre de l'officier général, exempt de l'ivresse du soldat, ces martyrs du patriotisme vivent de cette vie morale qui se consume dans la résignation du devoir. Que de beaux caractères dans une classe qu'on ne louera jamais assez. »

Het opperbestuur van het Pruisische krijgswezen heeft dien lof verzelfstandigd, door in de handen van de kompagnie's-chef en verdere subalterne officieren, den vasten grondslag te leggen voor de soldaten-vorming, en het aankweeken en opwekken van eenen waren soldatengeest. In eene duidelijke omschrijving van den aard en hoedanigheden, welke men in

den kompagnie-chef verlangt, en waardoor die graad werkelijk dat gewenschte relief wordt toegekend, zegt de wetgever:

In den kompagnie-chef zal men den man moeten erkennen, die in alle voorkomende gevallen en omstandigheden:

- 1.) Reeds bij den eersten oogopslag, door uitwendig voorkomen, eene massa jonge mannen, van geheel verschillende zedelijke opkweeking, achting, vertrouwen, liefde en vrees inboezemt.
- 2.) Wiens handelingen bij het niet opvolgen zijner bevelen, den onmisbaarsten stempel van gestrengheid, en van aangenomene beginselen dragen, waaraan hij, in den wijdsten omvang genomen, zich steeds gelijk blijft. En eindelijk
- 5.) De volgende eigenschappen bezit: wijd omvattende dienst-kennis; een juist oordeelsvermogen; gerechtigheids-liefde; eene oordeelkundige trots, voortkomende uit een gepast gevoel van eigenwaarde en kracht; eene steeds hooger strevende geestontwikkeling; menschenkennis; eene rustige omzigtigheid en bezonnenheid; gespannen ijver, en levendige werkdadigheid, en een waar en sprekend religieus gevoel voor groothartigheid en persoonlijke dapperheid.

Dit zijn de hoedanigheden en verpligtingen als mensch, als staatsburger en als soldaat, welke de wetgever aan den kompagnie's-chef toekent en die hij van hem verlangt; en door die openlijk te erkennen en ook te huldigen en te doen huldigen, heeft de laatste die invloedrijke waardigheid in het Pruisische krijgswezen verkregen.

De overige pligten van den kompagnie-chef, die op de werkelijke dienst betrekking hebben, worden door den wetgever in twee hoofddeelen gesplitst, namelijk in die als ondergeschikten en als bovengestelden.

In het eerste vordert men van hem, de volkomenste opvolging van de ontvangene bevelen, de niet overschrijding van zijn standpunt, en eene krachtige medewerking tot bevordering van het algemeene welzijn. In het tweede, de volkomenste zedelijke en lichamelijke opvoeding van het personeel zijner kompagnie, het opzigt van het geldelijk beheer, over de kleeding- en wapenings-voorwerpen, en daarenboven de vaderlijke zorg voor het welzijn van ieder zijner ondergeschikten.

Hierbij verdient opgemerkt te worden, dat hoezeer, wel is waar, in alle legers, die beginselen *telle quelle* aangenomen zijn, dezelve echter welligt nergens met zooveel aanhoudende zorg en oplettendheid gehuldigd en naargekomen worden dan in het Pruisische leger.

De overige officieren der kompagnie deelen niet alleen mede in de zorgen en bemoeijingen van den kompagnie-chef, maar

ook in de onderscheiding van wezenlijk nuttig te zijn bij de krijgs-opvoeding der soldaten, die bij de compagnie worden ingedeeld, terwijl het relief dat hunnen onmiddellijken chef in de hiërarchie bezit, ook op hen voordeelig terugkaatst. Zoo heeft men o. a. als beginsel aangenomen, dat hem die eere toekomt ook eere gewordt, en daarom wordt de dienst in haren geheelen omvang zoodanig onder de officieren verdeeld, dat een ieder, in het hem toegewezen deel, eene bron van najver en tevens een middel vindt om zich te onderscheiden. Van dat beginsel uitgaande, vergt de dienst ook geenszins, dat de officieren der compagnie overal moeten verschijnen, dáár waar de kapitein eene bezigtiging, oefening of beproeving wil doen, en waarbij de officieren als onverantwoordelijke of werklooze toeschouwers zouden moeten dienen. «Niets» — zegt de kapitein *von Griesheim*, in zijn officieel werk — «dooft den lust en ijver van den officier meer, dan onnut of overtollig bij de zaken te zijn; dewijl men de werkdadigheid des officiers een veel doelmatiger weg kan aanwijzen.»

Om het boven aangeduide oogmerk te bereiken, wordt aan één der officieren het onderwijs in de tirailleur-dienst en in het schijfschieten, aan den tweeden het theoretisch en praktisch onderwijs in de velddienst, aan den derden de oefening der rekruten, den vierden het verantwoordelijk toezigt over de details van kleeding, wapening en innerlijke dienst toegedeeld. Deze betrekkingen bekleeden zij gedurende den tijd van een jaar, en verwisselen alsdan onderling, bij de aankomst van nieuwe rekruten. Bij de inspectiën van de regiments-chefs en generaals, vertoont ieder datgene wat hij heeft zoeken te bereiken; en daar zij gedurende een geheel jaar, alleen en uitsluitend, hetzelfde onderwijs aan dezelfde manschappen hebben gegeven, zoo wordt het streven als van zelf opgewekt, om met dat gedeelte uit te blinken. Van dáár die bijzondere geoefendheid in de details, en die steeds onderhouden lust in de dienst. Behalve deze dienststukken, die speciaal opgedragen worden, doet een der officieren, op beurt, dag- of weekdienst, die onder de bijna overal in gebruik zijnde werkzaamheden het opzigt heeft.

De compagnie wordt in eenige afdeelingen of korporaalschappen (*escouades*) verdeeld: Het voegen en schikken der manschappen, naar gelang hunner zedelijke waarde of bijzondere geschiktheid in de afdeelingen, wordt met veel zorg behartigd; terwijl bij de taktische indeeling, voor zooveel de lichaamsbouw dit slechts eenigzins toelaat, en zonder inachtneming daarvan in oorlogstijd, de beste schutters in het derde gelid, of in de tirailleurs-afdeeling worden geplaatst. Zijn er een aantal manschappen bij de compagnie, wier gedrag aanhoudend berispelijk is, dan worden deze in eene afgezonderde

of straf-afdeeling, onder de leiding van een der beste onder-officieren geplaatst. Ieder der officieren heeft eenige der korporaalschappen onder zijn opzigt, strekkende, om toe te zien, dat de onder-officieren in de uitoefening hunner dienst, de inzichten en bevelen der compagnie-chefs opvolgen; zij blijven intusschen verantwoordelijk voor alles wat die dienst betreft.

De officier kan het theoretisch onderwijs in den aan hem opgedragen diensttak naar goeddunken regelen, behoudens de opvolging der algemeene voorschriften, door den compagnie-chef gegeven; hij kiest alzoo tijd en plaats. Het praktisch onderwijs geschiedt, volgens den regel, alleen op bevel van den compagnie-chef, of voor 't minst niet zonder deszelfs be-willinging.

Daar nu de compagnie-chef verantwoordelijk gesteld is voor de militaire en zedelijke opvoeding zijner onderhebbenden, en hij eer kan inoogsten van zijnen arbeid, zonder dat die, in zeker opzigt, door zijnen bataillons-chef kan gedeeld worden, zoo bestaat er bij de uitoefening der compagnie-dienst een bij andere legers minder gekende wedijver, die zeer voordeelig werkt op de volmaking van het geheel.

De militaire wetten, die de grenzen der subordinatie en krijgstuicht, in duidelijke bewoordingen bepalen, zijn in de naauwste overeenstemming met het hooghartige gevoel voor soldaten-eer en soldaten-waarde, gesteld. Als verdediger des vaderlands, vindt de Pruisische soldaat, in de bewoordingen der wet, zich een hoog standpunt in de maatschappij aangewezen; een standpunt dat zijn mannelijk gevoel streelt, en dat niet door eene opeenstapeling van *kogel-, strop- en kruiwagen*-bewoordingen wordt verdrongen.

De wetgever zegt in het 1ste artikel: «dat de koning, overtuigd van het pligtgevoel en trouwe gehechtheid zijner onderdanen, er op rekent, dat zij als zonen des vaderlands, hunne hooge roeping en hunne verpligting, om hetzelfde te helpen verdedigen, als ook alles, wat, bij de intrede in den soldatenstand en gedurende hunnen dienstdag, van hen zal gevergd worden, steeds zullen vervullen; verder, dat zij zich zullen beijveren om aan hunne medeburgers een voorbeeld te geven, van eenen regtschapen en deugdzamen levenswandel. Dit vergt de koning, doch daarentegen doet Zijne Majesteit, in het 2de artikel de plegtige gelofte, dat Hoogstdezelve hen, die dat alles getrouw naarkomen, naar den maatstaf hunner bekwaamheden en kennis, zonder in achtneming van geboorte, den weg opent tot de hoogste militaire waardigheden, en dat Hij, op alle andere wijzen en in alle gevallen, voor hen zal zorgen.

Bij het 5de artikel worden de, vroeger in gebruik zijnde, stokslagen en spitsroeden-loopen buiten gebruik gesteld, terwijl in het 4de artikel den officieren, in buitengewone gevallen, de hoogste magtoefening over den wederspannigen soldaat

wordt toegekend. In de 32 volgende artikelen, zijn de verplichtingen van allen, en de straffen voor de dienstovertradingen duidelijk omschreven, en in eenen ernstigen, doch ook milden geest gesteld.

Na de voorlezing en uitlegging dezer krijgs-artikelen, doet ieder soldaat eenen plegtigen eed, welke met het noodzakelijk geacht ceremonieel wordt afgenomen.

Een koninklijk wetbesluit bepaalt verder, zeer uitvoerig, hoedanig de soldaat moet behandeld worden, terwijl daarbij de aard der straffen voor ligte dienstovertradingen en het strafgeweld der bovengestelden worden aangeduid. De bepalingen zijn bijzonder opmerkingswaardig, en omschrijven op eene duidelijke wijze de grenzen der pligten van iederen rang, terwijl zij tevens sprekende getuigen zijn der inzichten van den wetgever, die bij het opwekken van soldateneer en krijgsvin, de zedelijke ontwikkeling van den Pruisischen soldaat als het hoogste doel aanwijst, dat een ieder moet zoeken te bereiken.

Al datgene wat wij hierboven hebben aangeduid, maken de ontwerpen uit van het mondelinge onderrigt, waarmede de soldatenvorming aanvangt, en dat de praktische oefeningen voorafgaat, en vervolgens daarmede gelijken tred houdt. Dit onderrigt wordt door de aanvoerders der korporaalschappen, onder opzigt van de officieren, of ook somwijlen door deze laatste zelve gegeven, en wel doorgaans des avonds, in de kamers der kazerne.

De onderwerpen van dit onderrigt, zoo als ze aan de rekruten, achtereenvolgens, worden voorgedragen, zijn in de navolgende rangorde gesteld:

1°. De krijgs-artikelen, met bijzondere inachtneming van die bepalingen, welke betrekking hebben op de subordinatie en gehoorzaamheid. Dit maakt alzoo een voorwerp van onderrigt uit, en bepaalt zich niet bij een somtijds onverstaanbaar voorlezen, dat maandelijks eens herhaald wordt. De soldaat moet zijne verplichtingen in den geheelen omvang kennen, en zoolang hij slechts een antwoord schuldig blijft, wordt dit onderrigt dagelijks herhaald.

2°. Over de kwartier- en kamer-verordening; bepalingen over het onderhouden van reinheid in de kazerne en kleeding.

3°. Benamingen der troepen-deelen, waartoe de soldaat behoort, van de escouade af tot het legerkorps toe.

4°. De namen der bovengestelden, welke de afdeelingen aanvoeren, die der kompagnie-officieren, Feldwebel en onder-officieren.

5°. De verschillende militaire graden, te beginnen bij den veldmaarschalk, en eindigende bij den Gefreiten, even als die der militaire beambten.

6°. De onderscheidingsteekenen dier graden.

7°. De wijze hoe ieder dezer graadbekleeders moet worden aangesproken.

8°. De wijze hoe men den bovengestelden moet groeten.

9°. Kennis van het geweer, het uit elkander nemen, het in-eenzetten en reinigen.

10°. Het poetsen en verlakken van het ledertuig en andere uitrustings-voorwerpen.

11°. De onderscheiding der verschillende troepen, derzelve indeeling en tezamenstelling, bijzonder die van het legerkorps waarbij de kompagnie behoort; gelijktijdig leert men hierbij de namen der regiments-, brigade- en divisie-kommandeurs van het legerkorps kennen.

12°. De verschillende formatiën eener kompagnie en eens bataillons, met de daarbij gebruikelijke vreemde uitdrukkingen.

13°. De ridderorden en eere-teekenen.

14°. De garnizoens-dienst. Doel en indeeling der wachten en posten, eerbewijzingen der schildwachten, pligten der posten, pligten van den schildwacht voor het geweer, der patrouillen, de rondes, het aflossen der wachten, het gedrag bij transporten, enz.

15°. De signalen en het tiraileren.

16°. De munitie en derzelve vervaardiging.

17°. Het mikken; de schootsverheden.

18°. De veldwacht- en voorpostendienst.

19°. De patrouille-dienst.

20°. De kampdienst.

Dit zijn alzoo de onderwerpen van het theoretische onderrigt voor den onder-officier en soldaat, waarmede men zich dagelijks bezig houdt, en die, door de gewoonte van dezelve voor te dragen, door de onder-officieren op eene eenvoudige en voor den soldaat begrijpelijke en aangename wijze worden uitgelegd. Hoe veel omvattend dit theoretisch onderrigt ook op den eersten opslag voorkomt, nemen de rekruten dit echter zeer spoedig aan, aangezien zij, bij de intrede der dienst, de kennis van vele dezer zaken reeds in het ouderlijk huis verkregen hebben.

Na de officieren der kompagnie, volgt in de rang-orde, de Feldwebel, als eerste onder-officier, belast met de administratie en de inwendige orde der kompagnie. De administratie-aanteekening-boeken der kompagnie, welke hij met hulp eens schrijvers moet aanhouden, bedragen 11 in getal.

De Portepec-vaandrig volgt op den Feldwebel, doch hoezeer hij tot de klasse der onder-officieren behoort, staat hij echter aan den voet der officiers-hierarchie. Zijne opkweeking vordert alzoo, van den kant der kompagnies-chefs een buitengewoon toezigt. Daar hij tot officier bestemd is, zoo wordt hij zoo veel als doenlijk is, aan den omgang met de onder-officieren onttrokken, terwijl de omgang met de officieren

ook geenszins wordt toegelaten, om hem, vóór den tijd zijner bevordering, geen te hooge denkbeelden van zich-zelf in te boezemen. Hoewel hij tot den rang van officier bestemd is, wordt bij zijne opkweeking echter voornamelijk in het oog gehouden, dat hij, in den volsten zin des woords, eerst soldaat moet wezen. Aan den Feldwebel onderworpen, heeft hij het opzicht over eene korporaalschap, en doet dienst met de onder-officieren. Na afgelegd examen, doet hij gewoonlijk dienst als fourier, capitaine d'armes en Feldwebel.

Het getal der onder-officieren bedraagt gewoonlijk op voet van vrede, vijftien, waaronder zich, behalve den Feldwebel en Portépee-vaandrig, nog 5 sergeanten bevinden; een titel welke aan de 5 oudste onder-officieren gegeven wordt, zonder dat dien titel eenige betrekking op de dienst heeft.

Twee man worden jaarlijks voor de onder-officiers-dienst gevormd, gedurende welken tijd zij tot vice-onder-officier benoemd worden, en de onder-officiers sabelkwast dragen. De compagnie-chef doet deze aanwijzing en benoeming; terwijl het in zijne magt staat, de benoemden te doen terug treden.

De capitaine d'armes behoort onder het getal der onder-officieren, en wordt door den compagnie-chef tot deze functie benoemd. Hij heeft het bijzonder toezigt over alles wat tot de bewapening, uitrusting en kleeding der manschappen behoort, en heeft te zorgen voor de ontvangst, de opbewaring, de uitgave en inlevering dezer voorwerpen. Het kleedingsmagazijn der compagnie staat onder zijne bewaring, terwijl de handwerkslieden der compagnie onder zijn toezigt arbeiden. Van de garnizoens- en inwendige dienst is hij vrijgesteld, en wordt gewoonlijk alleen gebezigt bij het doen straf-exerceren der manschappen en handwerkslieden.

De fourier wordt door den compagnie-chef, zonder inachtneming van ouderdom in dienst, uit de onder-officieren gekozen. Al de kwartier-aangelegenheden, het ontvangen der levensmiddelen, van het brood, der voeding, legstroom, brand- en licht-materialen, bewassen van beddegoed en handdoeken, en al de op de kazerne-inventaris opgeteekende voorwerpen, staan onder zijn opzicht. Hij is van de garnizoens- en korporaalschap-dienst vrijgesteld, doch exerceert mede.

De onder-officieren, welke aan het hoofd der korporaalschappen staan, zijn de onmiddellijke aanvoerders en leeraars der manschappen, en van hen gaat het onderrigt, het opzicht en de opkweeking, in al de bijzonderheden der dienst, uit. De korporaalschap-aanvoerder, oefent de hem toegedeelde rekruten zoo verre, tot zij in de gelederen ingedeeld kunnen worden; bij de detail-oefeningen, exerceert hij zijne onderhebbende afdeeling, en geeft zijne manschappen onderrigt in al de onderwerpen, hierboven medegedeeld. Zij verzorgen tevens het passen der kleedingstukken, het zuiver houden van

het ligchaam, der kleeding en der wapening. In de voorschriften, hoe men den soldaat behandelen moet, vinden zij een vast en verstaanbaar rigtsnoer voor hun gedrag jegens de minderen, waarbij geduld en eene minzame toespraak bij elke leering moet voorzitten. Zelfs goed en menschkundig behandeld zijnde, kennen zij den invloed dezer handelwijze.

De Gefreiten worden door den compagnie-chef gekozen, voorgedragen en door den regiments-kommandeur aangesteld. In rang zijn zij boven de soldaten, doch overigens, in hunnen werkkring, wat de dienst in rij en gelederen betreft, met de soldaten gelijk; zij leven met de soldaten op gelijken voet, en hebben geene onderscheidings-teekenen. Wat hunne overige dienstplichten betreft, zijn zij de naaste helpers der korporaalschaps-aanvoerders, en zijn, bij afwezendheid, ziekte, enz. derzelver plaatsvervangers. Uit de Gefreiten (op voet van vrede 24, en op voet van oorlog 50 per compagnie) worden de vice-onder-officieren gekozen. Hunne instructie moet zoo verre gevorderd zijn, dat zij een korporaalschap kunnen exerceren en onderwijzen. Veeltijds zijn het de oudste soldaten der compagnie, waarop de keuze van den compagnie-chef valt, om ze den regiments-kommandeur als Gefreiten voor te dragen, wanneer deze, namelijk, zich door een voorbeeldig gedrag, en eenigen aanleg onderscheiden. Hun ouderdom in dienst en hun gedrag geven hen doorgaans het zoo hoog noodige morele overwigt op hunne krijgsmakkers, waarmede zij altijd moeten omgaan, die zij moeten leeren en voorgaan, en die in het zoogenaamd *Abendliches Plauder-Stübchen im Quartier*, het beste werkzaam kunnen zijn op de ontwikkeling van den waren soldatengeest. De keuze van Gefreiten is daarom geenszins eene onverschillige zaak, daar elk officier van onder-vinding, de overtuiging met zich draagt, dat zij den eersten en vasten grondslag moeten leggen voor de subordinaat.

De op bevordering dienende vrijwilligers bij de compagnie, moeten 17 jaren oud zijn, en voor hunne indiensttreding een examen afleggen bij de divisie-scholen, dat, met uitzondering van het planteekenen, gelijk staat met de kennis die eene Portépee-vaandrig moet bezitten.

De capitulanten zijn de, na volbragten diensttijd, opslag nemende soldaten; deze vormen den kern voor de keuze der Gefreiten en onder-officieren. Bij elk bataillon mogen niet meer dan 64 Capitulanten aanwezig zijn.

De werklieden worden bij voorkeur uit de Capitulanten gekozen, wanneer er zich werklieden onder bevinden; of beter gezegd: de werklieden zijn meesttijds Capitulanten. Al de kleedingstukken der compagnie worden door hen vervaardigd, en daarom rekt men 5 à 4 kleermakers en even zoo vele schoenmakers voor iedere compagnie noodig te hebben. Hun arbeid wordt betaald; zij moeten van tijd tot tijd ex-

erceren, om in de oefening van het wapengebruik te blijven, en doen even zoo garnizoens-dienst.

De kompagnie-chirurgijns staan in hunne geneeskundige betrekking en persoonlijke aangelegenheden, onmiddellijk onder den regiments- of bataillons-arts; in betrekking van uiterlijke dienst-oefeningen, onder den kompagnie-chef, en in rang betrekking, onder den Feldwebel, zonder daarom aan dezen ondergeschikt te zijn.

Bij elk bataillon is een geweermaker, die, hoezeer bij de kompagnie in de sterkte gevoerd, echter in geene dienst-betrekking tot haar staat, en alleen de bevelen van den bataillons-chef ontvangt.

Bij de mobielmaking van het bataillon, worden er 2 trein-soldaten bij iedere kompagnie ingedeeld.

Zoodra de aanvullings-manschappen bij de kompagnie zijn ingedeeld, opent zich een nieuw tijdvak van wedijver voor de officieren, onder-officieren, gefreiten en oudere soldaten, om deze rekruten zoo spoedig mogelijk een soldaten-aanzien te geven; want daarmede kan men eer inleggen. De wedijver, die tusschen de kompagnien van een en hetzelfde bataillon bestaat, klimt hooger op tusschen de bataillons van een en hetzelfde regiment. Het aangenomen beginsel, dat de middelen van onderrigt mogen verschillen, als de uitkomsten slechts gelijkvormig zijn, onderhoudt die emulatie van den gefreiten af, tot den bataillons-chef toe. Ieder heeft eene zekere vrijheid van handelen in zijnen werkkring, iets, dat bij vele legers niet bestaat, en daarom den geest van wedijver heeft uitgedoofd.

De korporaalschap-aanvoerders beginnen het praktische onderwijs in de *houding, rigting, wendingen op de plaats, den marsch, de wendingen in den marsch, het sluiten*; — en met het geweer: *het zwenken, afbreken, opmarcheren, de handgrepen, de ladingen*, zoodra de rekrut gekleed is en bij de eerste beginselen der krijgstuicht verstaat.

Het onderwijs zonder wapens, loopt doorgaans in 14 dagen af; met de wapens in 4 weken. Nadat het individuele onderwijs, in deze 6 weken is afgelopen, worden de rekruten (jaarlijks het $\frac{1}{3}$ gedeelte der kompagnie) vereenigd, en verder door een officier geoefend in het *ensemble*. Na de hierboven omschreven oefeningen, begint het zoo belangrijke onderwijs, dat in het Pruisische leger tot eene zeer wenschenswaardige hoogte gebracht is, en waarin — in den volsten zin des woords — de steen der wijzen, van alles wat soldatenvorming betreft, moet gezocht worden. Het spreekt wel van zelf, dat hier de *tirailleur-oefeningen* bedoeld worden.

Het eigenlijk onderwijs in de verstrooide gevechts-orde, wordt voorafgegaan door het leeren kennen en onderscheiden

der signalen. Zoodra de manschappen daarmede gemeenzaam zijn, worden zij door de onder-officieren onderwezen (in kleine ploegen afgedeeld) in de bewegingen en formatien der tirailleurs, op een vlak exercitie-terrein. Op deze wijze leeren zij de kommando's en bewegingen, in tirailleurs verspreid, uitvoeren en de grondbeginselen kennen van orde en regelmatigheid in het verstrooide gevecht, die toch den waren grondslag uitmaken voor het tirailieren op doorsneden terrein, en voor het ten nutte maken van terrein-deelen en terrein-voorwerpen.

Bij de elementaire opleiding in dezen gewigtigen dienst-tak, heeft men bij sommige regimenten, met zeer veel vrucht, het onderling onderwijs, even als bij de oefening in de krijgstuicht, aangewend, en wordt zulks daarenboven, door den kapitein *von Griesheim*, in zijn leerrijk handboek, algemeen aanbevolen. Het is namelijk het indeelen bij de rekruten van oudere soldaten, welke in die dienst uitmunten, en wel zoodanig, dat ieder tirailleurrot, uit een rekrut en een volleerden tirailleur bestaat. Aan den laatsten wordt het vergund, om bij deze oefeningen te spreken, den rekrut teregt te wijzen, en op zijne gebreken en voordeelen opmerkzaam te maken. De onder-officier overziet de gezamenlijke rotten zijner afdeeling en leidt de bewegingen. Zoodra men overgaat tot de oefening in het ten nutte maken van de terrein-voordeelen, houdt men het voor zeer doelmatig, om twee zulke afdeelingen of ploegen tegen over elkander te stellen, om de gebrekkige en de juiste ten nutte making van het terrein, meer in het oog te doen vallen. De tirailleur-officier heeft het algemeene opzigt, de leiding en regeling van dit onderwijs.

Het ten nutte maken van het terrein, geschiedt hier regelmatig, en wordt bij de opklimming in dat onderwijs, uit drie gezigtspunten beschouwd:

1°. Om de troepen aan het gezigt der tegenpartij te ontrekken.

2°. Om zich tegen de uitwerking der vijandelijke wapenen te beschutten.

3°. Om de tegenpartij aan de gevolgriekste uitwerking der wapenen bloot te stellen.

Bij het mondelinge of theoretische onderwijs, worden deze drie gezigtspunten op eene eenvoudige, en voor den ongeoeffenden verstaanbare wijze uitgelegd, waarbij hen wordt aangehouden, dat het 1ste gezigtspunt voornamelijk te huis behoort in den werkkring des tirailleurs-aanvoerders; dat deze de soutiens zoodanig moet leiden, dat zij, zooveel als mogelijk is, aan het gezigt der tegenpartij onttrokken worden, en dat door plotselinge versterking der vuurlinie de vijand verrast worde; even zoo, dat het posteren eener vuurlinie eigenlijk de zaak des aanvoerders is; maar dan wordt hen even-

wel de opmerking gemaakt, dat ieder enkele tirailleur dit alles moet begrijpen, waarom zulks geschiedt, opdat zij de leiding der aanvoerders in de hand kunnen werken. Verder worden zij bekend gemaakt met de eigenlijke bedoeling van het tweede gezigtspunt; namelijk, dat dit bijzonder berust op de kennis van de uitwerking der wapens van de tegenpartij. Bij de oefeningen zelven, worden zij opmerkzaam gemaakt op de uitwerking der artillerie, op aangeduide afstanden en positiën; op het vermijden van zich bloot te geven aan vijandelijke afdeelingen kavallerie, die men in vermeende positiën vooronderstelt, en eindelijk, dat de dekking zich niet moet beperken tot de regtstreeksche vijandelijke schoten; maar zich ook moet uitstrekken tot die welke van ter zijde kunnen komen. Ten slotte wordt hun kenbaar gemaakt, dat het 3de gezigtspunt berust op de kennis der uitwerking van de eigene wapenen, waarbij hen de kleine hulpmiddelen worden aangewezen (dit laatste bij de schietoefeningen zelve), om die uitwerking te verhoogen. Voornamelijk — en dit is vooral bemerkenswaardig — wordt bij dit onderwijs den rekrut onder het oog gebracht, dat het zich dekken en beschutten als een hulpmiddel moet beschouwd worden, om den vijand meer schade te kunnen toebrengen, doch dat dáár, waar hij alleen door *zich zelven bloot te stellen*, den vijand die bedoelde schade kan toebrengen, het *dekken moet ophouden*.

De schietoefeningen worden voorafgegaan door de lading met houten patronen, om het nemen, afbijten en instorten van den patroon te leeren. Daarna wordt dit met losse patronen herhaald, om vervolgens tot het schijfschieten over te gaan.

Het schijfschieten, dat door een mondeling onderwijs in de wijze van rigten, het beoordeelen van afstanden, en de schootsverheden wordt voorafgegaan, is in vier scholen gesplitst, te weten: *a.* het man voor man schieten; *b.* het tirailleur naar de schijf schieten; *c.* het schieten op schietgaten, en *d.* de groote schiet-oefeningen, met de compagnie vereenigd.

a. Aan deze school nemen al de subalterne officieren, onder-officieren en soldaten deel. Het schieten begint op 50 schreden, gaat dan op 100, 150, en tot 200 schreden over. Geen soldaat mag op grootere afstanden schieten, zoo hij geen bewijzen heeft geleverd, dat hij op kleinere afstanden kan treffen. De schijf is 6 voeten hoog, en 4 voeten (Pruissische maat) breed. Uit het snijdingspunt der diagonalen, wordt met eenen straal, die om 5 duimen in lengte toeneemt, vier zwarte kringen getrokken, waarvan n°. 4 tot geheel zwartgeschilderde roos dient. Wordt er op den afstand van 2 en 500 schreden geschoten, dan zijn de schijven 8 voeten breed en 6 voeten hoog, wordende de kringen dubbel zoo groot getrokken. Bij

het schieten naar de schijf, op de eerste afstanden, zijn de manschappen met chakot en ledertuig gekleed; — bij dat op 5 en 500 passen, met den ransel en marsch-tenue.

De rekruten en de slechtste schutters schieten op 50 schreden afstands; de eerste met opgelegd geweer, de anderen uit de vrije hand. Op dezen afstand moet de man, van 5 kogels, twee in de ringen, de derde in de schijf brengen. Op 100 schreden moeten de 3 kogels, op 150 van de drie kogels twee, en op 200 op 't minst één kogel van de drie, de schijf treffen.

b. In het tirailleur schieten slechts de 50 beste schutters van iedere compagnie, op 5 schijven, welke op een doorsneden terrein zijn gesteld. Op 200 schreden van de schijven worden vijf tirailleur-rotten geplaatst, ieder tegenover eene der schijven, en moeten daarbij het terrein benuttigen en gedeekt laden. Ieder man bekommt vijf patronen. De eerste wordt in het vooruitgaan, van 200 op de 150 schreden, verschoten; de tweede van 150 op 100 schreden; de derde op 100 schreden; de vierde in het teruggaan van 100 op 150 schreden, en eindelijk de vijfde terug gaande van 150 op 200 schreden.

c. Dezelfde 50 beste schutters worden geoefend in het vuren op schietgaten, waartoe zij zich in kuilen of loopgraven stellen, die op 150 schreden van de schietgaten verwijderd zijn. De schietgaten welke als doel dienen, zijn door gewone schijven geblind, en wel zoodanig, dat het midden of de roos, de monding van een stuk geschut kan voorstellen. Ieder man krijgt 5 patronen, en zoodra deze door het tirailleur-rot verschoten zijn, dan gaat het zich overtuigen van de uitwerking der gedane schoten, waarna een ander rot in den kuil plaats neemt. De manschappen zijn in marsch-tenue gekleed.

d. De groote schiet-oefeningen worden door den bataillonschef gekommandeerd. Om de manschappen de groote voordeelen, welke uit het tirailleur-gevecht van een grooter aantal tirailleurs, en uit het doelmatig gebruik maken van het terrein, voortvloeijen, als ook, om hen de uitwerking van de bataillons-salvo's en het tweegeledeeren-vuur te toonen, worden de 200 beste schutters van het bataillon tot eene compagnie vereenigd. Het regiment vormt dusdoende 5 kompaniën, waarvan de eene in een bosch tirailleur tegen eenen door schijven voorgestelden vijand; de andere doet evenzoo op het vlakke veld, terwijl de derde bataillons- en geledeeren-vuur tegen eene schijf doet. De kompaniën wisselen jaarlijks de opgave.

De tirailleur-oefeningen geschieden in 4 afdeelingen, elk van 50 man, zoodat de manschappen van eene en dezelfde compagnie, bijeen blijven. Op eene lijn van 250 schreden lengte, worden 24 schijven — de bovenvermelde afmetingen hebbende — geplaatst. De tirailleur-linie wordt op 200 schreden van deze schijven geplaatst. Nadat het signaal van voorwaarts rukken gegeven is, verschiet ieder man, in het gaan, twee patronen

van de 200 tot de 150 schreden; op de 150 schreden, stilstaande, nogmaals twee patronen, waarna de uitwerking wordt opgenomen. Nu verschiet ieder tirailleur, in het vooruitgaan tot op de 100 schreden, wederom twee patronen, even zoo op den laatstgenoemden afstand stilstaande. Nadat de uitwerking opgenomen is, wordt de geheele kompagnie op 100 schreden van de schijven gesteld, om de twee laatste patronen te verschieten.

De kompagnie, welke tegen de 146 voeten lange en 6 voeten hooge schijf schiet, wordt op 200 schreden van dezelve geplaatst. Ieder man ontvangt 10 patronen, welke zoodanig verdeeld worden, dat de manschappen uit het eerste en tweede gelid 13, en die uit het 5de gelid slechts 4 patronen erlangen. Op 200 schreden, worden twee salvo's met gelederen-vuur gedaan, waarbij van het 1ste gelid 2, en van het tweede gelid (door de omwisseling der geweren met die van het derde) 5 patronen verschoten worden. Nadat de uitwerking is aangeteekend, gaat de kompagnie voorwaarts tot op 150 schreden, en doet twee salvo's. Is de uitwerking weder aangeteekend, dan maakt men nogmaals gelederen-vuur, waarbij het eerste gelid 5 en het tweede 5 schoten doet. De uitwerking wordt nogmaals nagezien en opgeteekend, waarna de kompagnie tot op 100 schreden voorwaarts gaat, om twee salvo's te doen, enz.

De oefeningen onder *b*, *c* en *d* opgegeven, hebben ook bij de Landwehr plaats.

Voor de oefening der onder-officieren in de praktische veld-dienst en kleine gevechts-toestanden, zoo als: de aanval en verdediging van kleine terrein-afsnijdingen, opstelling van kleine veldwachten, aanvoering van patrouillen, van kleine voor- en achterhoeden, enz., worden door den kompagnie-chef de noodige voorschriften gegeven. Deze oefeningen, welke eene soort van kleine manoeuvres vormen, worden, onder het opzigt en

de beschikkingen van een' officier, na mondelinge uitlegging, praktisch uitgevoerd.

Voor het onderwijs der officieren, en voor het ensemble van het bataillon of regiment, worden deze oefeningen op eene grootere schaal, door het bataillon en later door het geheele regiment verrigt.

Het medegedeelde omtrent de infanterie-kompagniedienst kan beschouwd worden als de normale inrigting voor de soldaten-vorming, en gaarne zouden wij ook de wijzigingen, die bij de andere wapen-korpsen plaats hebben, tot leering willen mededeelen, maar wij vreezen ons bestek te veel te overschrijden. Intusschen geloven wij wel te doen, met hierbij te voegen eenige bijzonderheden omtrent het wapen der artillerie, en de methode die daarbij gevolgd wordt. Om echter onze lezers niet te noodzaken, den geheelen loop van het onderrigt, en voornamelijk datgene wat met het bovenmedegedeelde overeenkomt, bij herhaling te lezen, zoo zullen wij hier slechts de onderwerpen van het onderwijs opgeven. Daartoe is ons het geschiktste voorgekomen, eene korte omschrijving der jaarlijksche brigade-inspectien van Z. K. H. den prins *August van Pruissen*, waarbij de uitkomsten van het gegeven onderwijs worden onderzocht. Deze inspectien, en de wijze hoe die gedaan worden, zijn vastgesteld en geven zoodoende een vrij duidelijk overzigt.

(Het vervolt en slot hierna.)

ERRATA.

In No. 6, bladz. 120, tweede kolom, 3de regel, *staat*: kunnen 8 stukken bespannen; *lees*: kunnen 18 stukken bespannen.
Op bladz. 121, tweede kolom, 11de regel, *staat*: om met 180 paarden te velde te trekken; *lees*: om met 150 paarden te velde te trekken.

B I J L A G E VII,

Behoorende bij den Militairen Spectator, 7de Deel, n°. 7.

(Maand Januarij, 1839.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

BIJ DEN GENERALEN STAF:

Tot kolonel, de luit.-kol. A. P. P. C. R. E. de Céva, van het wapen, met bepaling, dat hij, in zijne tegenwoordige betrekking, als adjudant van Z. K. H., den admiraal en kolonel-generaal zal verblijven. Tot luit.-kolonels: de maj. A. W. E. van Panhuys, W. C. baron Snouckaert van Schauburg, W. Roloff en A. W. H. Nolthenius de Man. allen van den gen. staf. Tot le kapits.: de 2e kapits. J. H. Hooft van Iddekinge, J. E. A. Baron van Voorts tot Voorts en G. de Petit, van het wapen.

BIJ DE MILITAIRE ADMINISTRATIE:

Tot intendant der 2e kl., de onder-intend. der 1e kl. J. H. van Wvely; tot onder-intend. der 1e kl. de onder-intend. der 2e kl. J. T. Muller; tot onder-intend. der 2e kl. de adj.-intend. R. J. G. baron van der Capelle, tot adj.-intend. de aspirant E. A. A. de Roy van Zuidewijn; tot aspirant, de 2e luit.-kwartierm. J. van den Bosch, van de 14e afd. inf.

BIJ HET WAPEN DER INFANTERIE:

Bij de afd. grenadiers: Tot le luits.: de 2e luits. A. E. Mansveldt, J. U. E. Chauvin, G. L. F. van Kinschot en E. A. O. de Casembroot, allen van de afd. Bij het 1e bat. jagers: Tot luit.-kol., de maj. K. A. Goetz, en tot le luit., de 2e luit. T. G. Schooneveld, beide van het bat. Bij het 2e bat. jagers: Tot kap., de le luit. M. Latour, en tot le luits. de 2e luits. J. J. C. Smits, C. P. Weimar Schultz, B. R. de Bruyn en J. F. de Greve, allen van het bat. Bij de 2e afd. inf.: Tot kapits.: de le luits. L. M. B. Le Bron de Vexela en G. van Haarlem, beiden van de 14de afd. inf.; terwijl tevens aan laatstgenoemden een eervol ontslag wordt verleend uit zijne tegenwoordige betrekking van adj.-adj. bij de 1e afd. mob. Nd.-Brab. schutt.; tot le luit. de 2e luit. J. de Roo, van de afd.; en tot 2e luits. de serg. W. M. Beukman, van de afd., de serg. F. P. C. Muller, van de afd. gren., de serg.-maj. B. Andriessse, en de serg. W. C. A. Ardesch, beide van de afd. Bij de 5e afd. inf.: Tot luit.-kol. de maj. jhr. G. T. T. A. van der Bruggen, van de afd., met bepaling, dat hij als zoodadig à la suite van dezelve zal worden gevoerd en het kommando zal behouden over het 3e bat. 1e afd. mob. Geld. schutt.; tot kapits. de le luit.-adj. H. Snoers en de le luit. W. G. F. Voigt, beiden van de afd., met bepaling, ten aanzien van laatstgenoemden, dat hij à la suite van dezelve zal worden gevoerd, en in zijne tegenwoordige betrekking bij het depart. van oorlog zal blijven; tot le luit.-kwartierm. de 2e luit.-kwartierm. J. C. N. van Hees, van de afd.; tot le luits.

de 2e luits. M. Schaap en C. Keun, beide van de 2e afd., alsmede de 2e luit. M. C. Quachx, van de afd.; en tot 2e luits.: de sergs. A. L. C. F. C. Genth, J. B. R. Prévôt, J. V. C. van Lange en G. C. C. Rink, allen van de afd. Bij de 7e afd. inf.: Tot kapit.: de le luits. S. M. Gaal en H. G. Ruempol, beide van de 13e afd. inf., J. L. Verburg, van de 5e afd. inf.; en de le luits.-adj. J. G. Herbig van de afd.; tot le luits.-kwartierm. de 2e luit.-kwartierm. J. H. W. A. Smits, en F. H. Rant, beide van de afd.; tot le luits. de 2e luits. P. van Roon en G. Hasemeijer, beiden van de afd.; tot 2e luits.: de serg. W. Campbell, J. D. Luchtman en F. van Ketwich, allen van de afd. Bij de 8e afd. inf.: Tot luit.-kol. de maj. A. Franck, van de afd.; tot kapits.: de le luit.-adj. L. J. Ledel, de le luits. A. C. Mijnard, J. F. Baert, allen van de afd., en de le luit.-adj. C. Ijske, van de afd. gren.; tot le luit.-kwartierm. de 2e luit.-kwartierm. A. J. Huart, van de afd.; tot le luits.: de 2e luits. G. J. de Groot, G. van den Bosch en K. H. Boukam, allen van de afd.; en tot 2e luits.: de serg. W. E. Visser, de serg.-maj. P. T. L. G. Plaats, de serg. G. A. Muller en de serg.-maj. J. W. Bodegrave en B. Tobinga, allen van de afd. Bij de 9e afd. inf.: Tot kapit. de le luit. D. A. Staats, van de afd. gren.; tot le luit.-kwartierm. de 2e luit.-kwartierm. H. J. van Mourik, van de afd.; tot le luit. de 2e luit. W. J. C. Rammelman Elsevier, van de afd.; en tot 2e luits. de serg.-maj. J. A. Schagen van Leeuwen, en de serg. A. Graafland, van de afd. Bij de 10e afd. inf.: Tot maj., de kapit. W. H. de Rouville, van het 2e bat. jagers; tot kapit.-kwartierm. de le luit.-kwartierm. C. Nieuwbarn, van het korps; tot kapit.: de le luits., J. F. W. Veeren en J. C. de Raadt, beiden van de afd.; tot le luit., de 2e luit. J. H. Breeckheimer, van de 8e afd. inf.; tot 2e luits.: de sergs. L. J. G. Gijzen, G. C. E. van Daalen, en F. W. L. Buff; de serg.-maj. J. W. G. Walewijn, en de serg. titul. C. d'Alblaing van Giessenburg, allen van de afd. Bij de 12e afd. inf.: Tot kapit.: de le luit. R. B. W. van den Wall, van de 18e afd. inf.; tot le luit. de 2e luit. H. de Wolff, van de afd.; en tot 2e luits., de serg.-maj. L. Rijsendaal, en de sergs. W. F. G. L. van der Dussen, en J. J. Reiche, allen van de afd. Bij de 13e afd. inf.: Tot kap., de le luit. D. C. Graswinkel, van de afd.; tot le luits., de 2e luits. H. J. Edling, P. G. J. van der Schrieck, W. J. van Hoogenhuyzen en M. van Vooren, allen van de afd.; ten aanzien van den laatstgenoemden met bepaling, dat hij à la suite van de afd. zal worden gevoerd, en voorloopig de functie van administrateur der ziekenzaal te Vlissingen zal blijven waarnemen; en tot 2e luits. de serg.-maj. H. Engelen en N. van Willes, de serg. J. W. L. Exalto d'Almaras, allen van de afd., de serg. titul. A. A. des Tombe, van de 10e afd. inf., en de serg. F. A. van

Dionant, en de serg.-maj. F. van der Grampel, beide van de 12e afd. inf. Bij de 14e afd. inf.: Tot kapit., de 1e luit. A. Simons, van de afd.; met bepaling dat hij à la suite der afd. zal gevoerd worden, en in zijne betrekking van adj. bij den gener.-maj. graaf O. J. H. van Limburg Stirum, zal verblijven; tot 1e luit. de 2e luit. J. C. van Teylingen, van de afd.; en tot 2e luits., de serg. H. T. Heisterkamp, W. L. F. van Wasse-naer St. Pancras en F. W. G. E. F. Leicher, allen van de afd. Bij de 17e afd. inf.: Tot kol.-komm., de luit.-kol. W. F. Lambert, van de 10e afd. inf., met bepaling, dat hij, behalve met het bevel der afd. ook voorloopig nog belast zal blijven met het komm. der troepen in het 4de district van Zeeland; tot luit.-kol., de maj. C. de Haan, van de afd., met bepaling dat hij à la suite der afd. zal gevoerd worden en voorloopig het bevel zal voeren over de twee veld-bats. der afd.; tot kapit., de 1e luit.-adj. A. Gussenk-Lo, van de 13e afd. inf.; tot 1e luit. de 2e luit. J. H. Meiss, van de 12e afd. inf.; en tot 2e luits. de sergs. W. J. M. Stok, van de 5e afd. inf., R. de Steiger de Weijersmanshaus en M. A. J. Rubens, beide van de afd. Bij de 18e afd. inf.: Tot kapits.: de 1e luits. H. F. Kock, van de afd., en J. W. F. Knijff, van de 8e afd. inf., met bepaling dat de eerstgenoemde à la suite der afd. zal gevoerd worden en in zijne betrekking van adj. bij den luit.-generaal Hertog van Saxe-Weimar zal verblijven; tot 1e luits.: de 2e luits. S. Heukers, van de afd., J. F. Stolbenhoff en G. L. Schmid, beiden van de 2e afd. inf. en P. F. A. Le Cocq d'Armandville, van de afd.; en tot 2e luits.: de serg. G. F. Hess, van het 1e bat. jagers, de serg. titul. M. van Oorschot, en de serg. C. M. van Hillen, beide van het 2e bat. jagers. Bij het algemeen depot der landmagt n°. 33: Tot luit.-kolon., de maj. H. E. ten Broeke, van het korps; tot 1e luit., de 2e luit. C. G. Döerleben, van het korps; tot 2e luit., de serg. C. Knollaart, van het korps. Bij de garnizoenstroepen te Vere: Tot 1e luit., met den rang van kapit., de 1e luit. F. Fenny, van de 5e afd. inf. Bij het korps Maréchaussée: Tot luit.-kol., de maj. J. L. A. Brummel, kommand. van het korps Maréchaussée.

BIJ HET WAPEN DER KAVALLERIE:

Bij de afd. kurassiers n°. 1: Tot kol., de luit.-kol., A. F. J. F. J. van Omphal, van de afd., met bepaling dat hij als zoodanig à la suite van het korps zal gevoerd worden, en in zijne tegenwoordige betrekking van adjud. van Z. M. zal blijven dienst doen; tot kol. en kommand. de luit.-kol. T. H. van Schaeck, van de afd. kurass. n°. 3; tot luit.-kol., de maj. G. de Berre, van de afd.; tot maj., de ritmeest.-kommand. W. van Toll; van de afd.; tot ritm., de 1e luit.-adj. D. van Werkhoven, van het reg. huz. n°. 6, de 1e luit. W. van Citters, van de afd. kurass. n°. 3, en de 1e luit. A. P. Sandberg, van het regim. huz. n°. 6; tot 1e luits.: de 2e luit. E. P. Matthes, van de afd., de 2e luit. F. W. Nix, van de afd. kurass. n°. 9, de 2e luit. H. Bachman, van de afd., en de 2e luit. cor-net, R. A. van Otterloo, van de afd. kurass. n°. 3; tot 2e luits.: de 2e luits. à la suite H. W. Brunings, C. L. Simon en J. W. A. Cremer, van de afd.; tot 2e luits. à la suite: de opper-wachtm. titul. W. Beelaerts van Emmichoven, van de afd., de wachtm. titul. G. E. Dommer van Poldersveld, van het regim. ligte dragond. n°. 5, en de wachtm. W. A. A. B. van Toll, van de afd. Bij de afd. kurassiers n°. 3: Tot luit.-

kol., de maj. L. A. J. P. Mascheck, van de afd. kurass. n°. 9 tot maj., de ritm.-komm. A. J. P. Retterich, van de afd.; tot ritm.: de 1e luits. D. van der Meer en E. Pestere, de eerstge-noemde van het reg. lansiers, en de laatstgemelde van het reg. ligte dragond. n°. 5; tot 1e luits.: de 2e luits. G. B. Steenstra en R. A. Jackson, van de afd.; tot 2e luits.: de 2e luits. à la suite, E. H. T. L. baron Speijart van Woerden, J. F. Meijer, J. Roemer en H. M. A. van Wijck, de drie eerstgemelden van de afd., en de laatstgenoemde van de afd. kurass. n°. 9; tot 2e luits. à la suite: de opperwachtm. J. J. Du Bois, de wachtm. titul. V. J. van Gorkum, de wachtm. D. R. Bisdom, van de afd. en de opper-wachtm. H. J. van Lelijveld, van het reg. lansiers. Bij de afd. kurassiers n°. 9: Tot kols.: de luit.-kol. J. J. Schneither, van de afd., en V. J. R. baron van Tnyl van Serooskerken, mede van de afd., met bepaling, dat hij als zoodanig à la suite van dat korps zal gevoerd worden, en in zijne tegenwoordige betrekking van adj. bij Z. K. H. den Prins van Oranje zal blijven dienst doen; tot kol. en kom-mand., de luit.-kol. L. Nypels, van de afd. kurass. n°. 1; tot kol., de luit.-kol. J. U. von Sales Soglio, van de afd., met be-paling dat hij het kommando over het depot van de afd. zal blijven voeren; tot majs.: de ritm.-kommand. J. J. Habets, van de afd. en J. N. G. J. du Bois van de afd. kurass. n°. 3; tot ritms.: de 1e luits. G. van Olden, van de afd. kurass. n°. 1, en G. J. de Sturler, van de afd. kurass. n°. 3; tot 1e luit.: de 2e luit. H. Hooft Graafland, van de afd.; tot 2e luits.: de 2e luits. à la suite A. T. van Roosmalen en J. H. Kuys van de afd.; tot 2e luits. à la suite: de wachtm. titul. D. J. van Doorninck, van het reg. ligte drag. n°. 5; de opper-wachtm. J. A. Chapuis, van het reg. lansiers, de wachtm. titul. E. H. W. Stiff, van het reg. ligte drag. n°. 5 en de wachtm. J. J. G. Chelius, van de afd. Bij het regim. ligte dragond. n°. 4: Tot kolon.-komm., de luit.-kol. D. C. Buno, van het regim.; tot luit.-kolon.: de maj. N. S. Rambonnet, van het korps; tot ritms.: de 1e luits. W. G. van Noort en A. T. Stavenisse de Brauw, van het regim.; tot 1e luit., de 2e luit.-cornet, J. H. Timans, van het regim.; tot 2e luitenants: de 2e luit. à la suite, H. A. L. van Vessem, en de 2e luit. à la suite en adj., F. J. van Kempen, van het reg.; tot 2e luits. à la suite, de wachtm. titulair J. T. van Dorp en jhr. M. Salvador, van het reg., en de wachtm. J. M. Blanken, van het reg. ligte drag. n°. 5. Bij het regim. ligte dragonde. n°. 5: Tot kolon.: de luit.-kolon. S. de Gignoux, van het korps; tot luit.-kolon., de luit.-kolon. F. B. von Gagern, van den gener. staf, met bepaling dat de-zelve bij het wapen der kavall. in zijnen rang en ancienneteit zal worden gerangschikt; tot luit.-kol., de majoor J. J. C. Mascheck, van het regim. lanciers; tot ritm.: de 1e luit. F. H. M. Goethart en J. A. F. Geisweit van der Netten, van het reg.; tot 1e luits.: de 2e luit. J. W. A. Swenker, de 2e luit. F. Metzler en de 2e luit. A. H. Stratenus, van het reg.; tot 2e luits.: de 2e luits. à la suite W. F. M. Fundter, J. J. de Fa-vauge en A. W. D. Ramdohr, de eerstgenoemde van het reg. ligte dragonders n°. 4, en de beide anderen van het korps; tot 2e luits. à la suite: de wachtm. titulair P. J. van den Bran-deler, A. J. Kluppel en F. T. van der Wijk, van het reg. Bij het reg. huzaren n°. 6: Tot kol.-komm., de luit.-kol. H. Roijen, van het korps; tot kol.: de luit.-kol. J. de Lenne,

van het reg.; tot majors: de ritm.-komm. J. J. Nepveu, van het reg., en de ritm.-komm. C. E. baron van Heerdt, van het reg. ligte drag. n°. 4; wordende aan eerstgenoemde een eervol ontslag verleend, als adj. van den gen.-maj. Boreel; tot 1e luits.: de 2e luits. H. Sodenkamp en J. W. Vertholen, van het reg.; tot 2e luits. à la suite: C. F. van den Hoff, F. van Barneveld, B. C. van Bassen Jongbloet en F. N. d'Hamecourt, van het reg.; tot 2e luits. à la suite: de fourier titul. J. M. Tuyl van Serooskerken, van het reg. ligte drag. n°. 5; de opper-wachtm. H. L. Smeets en de wachtm. N. M. Tolsma, van het reg. Bij het reg. lancers n°. 10: Tot luit.-kol.: de maj. J. B. B. de Bellefroid, van het reg.; tot majs.: de ritm.-komm. J. Werner, van de afd. kurass. n°. 9, en A. H. baron Sloet van Oldruitenborgh, van het regim.; tot ritm.: de 1e luits. J. M. graaf van Lijnden en L. F. Maas, van het regim.; tot 1e luits.: de 2e luits. W. A. Roijen, P. A. J. H. Boreel de Mauregnault, G. K. C. Wildeman en W. A. H. Gelderman, van het reg.; tot 2e luits.: de 2e luits. à la suite P. L. B. Liesberg, jhr. W. F. van der Dussen, jhr. F. van den Bossche en jhr. E. J. van Litt de Jeude, van het reg.; tot 2e luits. à la suite: de wachtm. titul. G. Lijcklama à Nyholt, van het regim. ligte dragond. n°. 5; de opperwachtm. T. M. Verwey en A. L. T. A. Grisart, de wachtm. titul. P. D. G. Triest, en de adjud.-onder-offic. L. F. H. Graves, allen van het regim. Bij de stoeterij te Borculo: Tot luit.-kol.: de maj. der kaval. W. G. van Kretschmar van Wijck, onderdirect. bij gem. stoeterij.

BIJ HET WAPEN DER ARTILLERIE.

Bij den Staf: Tot kol., de luit.-kol. M. H. Steenberghe, van den staf der art.; tot kol. en direct. van de stapel- en constructie-magazijnen te Delft: de luit.-kol. H. W. Riesz, thans met die betrekking belast tot luit.-kolon. en komm. der art. in de Willemstad, de majoor A. P. la Motte, thans met dat komm. belast; tot kapit., toegevoegd aan het dep. van den Grootmeester der art., de 2e kapit. G. J. Stieltjes, thans als zoodanig werkzaam; tot kapitein adjunct-onder-directeur bij de stapel- en constructie-magazijnen te Delft, en om als zoodanig belast te blijven met het opzigt in den constructie-winkel en de ijzergieterij, de 2e kapitein C. T. van Meurs, thans opzigt in den constructie-winkel aldaar; tot 1e luit. en adjud. in de 5e artillerie-directie, de 2e luit. E. F. Cox van Spengler, thans adjudant in gemelde artillerie-directie. Bij het 1e bat. veld-artill.: Tot kol. en kommand. van het bat., de luit.-kol. A. F. Trip, van het bat.; tot 1e luit.: de 2e luit. W. C. A. Staring, van het bat., met bepaling dat hij à la suite van het korps, en bij de Koninkl. Milit. Akad. gedetacheerd zal blijven; tot 2e luits.: de wachtm. titul. H. A. A. van Rijssen, en de serg. titul. G. van Vollenhoven, J. H. Knoote en C. J. van Orsoy Veren, de eerstgen. van het korps rijd. artill., de 2e van het 3e bat. art. nat. en de twee laatstgen. van het bat. Bij het 3e bat. veld-art.: Tot kap., de 2e kap. A. E. Slingarde, van het korps rijd. art.; tot 2e kap., de 1e luit. C. H. G. Steuerwald, van het bat., met bepaling, dat hij bij voortdurende à la suite van het korps zal worden gevoerd en in zijne tegenwoordige betrekking van adj. van den kommand. der 2e artill.-insp. zal verblijven; tot 1e luits.: de 2e luits. E. J. Jacobs en F. G. van Beusekom, respectievelijk van het 6e bat. art. nat. mil. en van het 1e bat. veld-art.; tot 2e luits. de serg. J. C. M. den Beer Poortugaal en den serg. titul. V. W. C. de Brauw, de eerstgen. van het korps en de laatgen. van het 4e bat. art. nat. mil. Bij het korps rijdende artill.: Tot luit.-kol., de maj. F. A. Meyl, van het korps; tot 2e kap.: de 1e luit., W. F. van Pestel, van het korps; tot 1e luits.: de 2e luits. A. L. F. T. van der Wijck en A. L. A. Quack, van het korps; tot 2e luits. de sergs. titul. W. U. C. van Rappard en W. H. Dijkmeester, van het 1e bat. veld-art. Bij het bat. vrijw. art.: Tot kaps.: de 2e kaps., G. F. S. Huguenin en W. J. Camp, de eerstgen. van het bat. art.-schutt., en de laatstgen. van het 6e bat. art. nat. mil.; tot 1e luits.: de 2e luits. J. van den Berghe en J. J. Launspach, de eerstgen. van

het bat. art. schutt., en de laatstgen. van het bat. vrijw. art.; tot 2e luit.: de serg. titul. J. H. Lux, van het 3e bat. art. nat. mil. Bij het 3de bat. art. nat. mil.: Tot kaps.: de 2. kaps. J. C. W. von Dassel en J. P. van Schoor, de eerstgen. van het 1e en de laatstgen. van het 3e bat. veld-art.: tot 1e luit., de 2e luit. C. C. Cox, van het 1e bat. veld-art.; tot 2e luits.: de sergs. titul. P. H. J. A. de Booy en W. C. Honck, de serg. C. F. X. Doudard de la Grée en de serg.-titul. G. H. E. de Knooken van der Meulen; de eerstgen. van het 4e bat. art. nat. mil., de tweede en de laatstgen. van het 1e, en de derde van het 3e bat. veld-art. Bij het 4e bat. art. nat. mil. Tot kap., de 2e kap. H. F. C. de Greuve, van het bat. vrijw. art.; tot 1e luit., de 2e luit. J. F. van Heutz, van het 3e bat. art. nat. mil.; tot 2e luit., de serg. titul. G. J. R. Aarts van het 6e bat. art. nat. mil. Bij het 6e bat. art. nat. mil.: tot 2e kaps.: de 1e luits. jonkh. M. P. B. S. Vranx d'Amelin, B. F. baron van Verschuur en A. J. D. Gayet, de eerstgen. van het bat. vrijw. art. en de twee laatstgen. van het 3e bat. veld-art., met bepaling dat de 2e kap. baron van Verschuur à la suite van het bat. gevoerd zal worden; tot 1e luits.: de 2e luits. S. K. Heere en M. P. Mol, de eerstgen. van het korps en de laatstgen. van het bat. art. schutt.; tot 2e luits.: de serg. titul. K. A. Wimmer, de serg. J. F. W. M. P. Ninaber, de serg. titul. G. A. von Duntzsch, en de serg. J. van der Boon, allen van het bat.. Bij het bat. art. schutt.: Tot 2e kaps., de 1e luit. W. Creutz Lechleitner en P. Opdam, de eerstgen. van het bat. vrijw. art. en de laatstgen. van het 6e bat. art. nat. mil.; tot 1e luit., de 2e luit. J. F. J. A. Battaerd, van het 3e bat. art. nat. mil., tot 2e luit., de serg. L. Vetz, van het 6e bat. art. nat. mil. Bij de divisie Pontonniers: Tot 2e luit., de serg. titul. H. C. Riesz, van het 3e bat. art. nat. mil. Bij het bat. art. transportt.: Tot 2e kap., de 1e luit. F. Henrici, van het korps; tot 1e luits. de 2e luits. M. Martens, en A. J. E. Dolleman, van het bat. Tot 2e luit., de wachtm. G. Zweerts, van het korps rijdende art. Tot magazijnm. der art. van de 2e klasse te Naarden, de 1e luit. P. van Viersen, van het 6e bat. art. nat. mil.

BIJ HET WAPEN DER GENIE.

Tot kol. Ingenieur, de luit.-kol. Ingenieur H. Oortwijn. Bij het bat. transportt.: Tot maj. en kommand., de maj.-titul. J. J. Majoie, van het bat.; tot 2e kap. de 2e kap.-titul. A. L. B. W. van Oijen, van het korps; tot 1e luit.-adj. J. F. Thirion, van het bat.

Tot ritm.-komm.; bij de afd. kur. n°. 1, de ritm. G. Methorst, van de afd. Bij de afd. kur. n°. 3: de ritms. G. Schimmel, van de afd. kur. n°. 9, en J. van Akerlaken, van het korps. Bij de afd. kur. n°. 9: de ritms. T. van Essen, van de afd. kur. n°. 1, en R. J. A. Grootenhuis, van het korps. Bij het reg. ligte drag. n°. 4: de ritm. J. W. Klamberg, van het reg. Bij het reg. ligte drag. n°. 5: de ritms. J. F. Loeff, van het reg. ligte drag. n°. 4, en G. C. van Heemskerk, van het reg. Bij het reg. lans.: de ritm. M. Koster, van het reg. Tot offic. van gez. der 1e kl. in het vaste kader van het geneesk. personeel der landmagt: de offic. van gez. der 2e kl. C. M. L. Rieber, van de ambulance van het leger te velde. Tot offic. van gez. der 2de kl. in het vaste kader van het geneesk. personeel der landmagt: bij de 18de afd. inf. de tijd. offic. van gez. der 2de kl. J. Burkard, van de 17de afd. inf. Bij de 5de afd. inf.: de tijd. offic. van gez. der 2de kl. P. J. van Thinen, van de afd., en de offic. van gez. van de 3de kl. G. de Jongh, van het groot rijkshospitaal te Utrecht. Bij de 2de afd. inf.: de tijd. offic. van gez. van de 2de kl. J. E. Mullemeister, van de 9de afd. inf. Bij de 10de afd. inf.: de tijd. offic. van gez. der 2de kl. J. W. Kuller, van de afd. Bij de 14de afd. inf.: de offic. van gez. der 3de kl. H. van Everdingen, van de afd. Bij de ambulance van het leger te velde: de offic. van gez. der 3de kl. C. J. van Hees, van de 9de afd. inf. Bij het 2de bat. jag.: de offic. van gez. der 3de kl. L. J. de Jongh, van de 9de

afd. inf. Tot offic. van gez. van de 3de kl. in het vaste kader van het geneesk. personeel der landmagt: bij de 3de div. van het alg. depôt der landm., de bezoldigde kweekeling der 2de kl. J. Munnich. Bij de 14de afd. inf.: de bezoldigde kweekeling der 1ste kl. J. P. Croes. Bij de 2de afd. inf.: de bezoldigde kweekeling der 1ste kl. G. Voorsluys van Elk en de bezoldigde kweekeling der 2de kl. F. J. J. van Hoven. Bij de 7de afd. inf.: de bezoldigde kweekeling der 2de kl. J. P. Kocken. Bij de garnizoens- en hospitaaldienst te Zutphen: de bezoldigde kweekeling der 2de kl. J. S. M. Eusebuis van Nues. Bij het reg. huss. n°. 6: de bezoldigde kweekeling der 3de kl. J. A. Cramer. Bij de ambulance van het leg. te velde: de bezoldigde kweekeling der 3de kl. J. A. Goedbloed. Tot tijdelijke offic. van gez. der 3de kl.: bij de 2de afd. inf., de milicien van het 2de bat. jag. H. F. Teulings, gedetacheerd bij het garn. te 's Bosch. Bij de garnizoens- en hospitaaldienst te 's Gravenhage: de milicien van de 5de afd. inf. S. C. Booman, gedetacheerd bij de milit. zieken-inrigtingen te 's Gravenhage. Bij het bat. vrijw. art.: de burgerl. geneesk. P. L. Bakhuis. Bij het algem. dep. der landm. n°. 33: de burgerl. geneesk. J. J. Borghstyn. Bij de 10de afd. inf.: tot offic. van gez. van de 3de kl., de vrijw. schutt. W. L. Pool, van de 1ste afd. mob. Geld. schutt. Bij de 17de afd. inf.: tot tijd. offic. van gez. der 3de kl., de burgerl. geneesk. J. Q. Bos. Tot 1sten offic. van gez. en adm. der geneesmiddelen ter kust van Guineë: de offic. van gez. der 2de kl., met den titulair rang van chir.-maj., F. W. Wiegand, van het res.-bat. der 7de afd. inf.

VERPLAATSINGEN.

Bij de 13de afd. inf.: de maj. J. D. B. Wijkens, van de 14de afd. inf. Bij de 17de afd. inf.: de maj. J. F. Ditt, van de 18de afd. inf. Bij de 18de afd. inf.: de maj. M. Smits, van de 9de afd. inf. Bij het algem. dep. der landm.: de kap. A. J. Tulp, van de 7de afd. inf. Bij het bat. art.-schutt.: de 2de kap. J. E. Camp, van het bat. vrijw. art. Bij het 3de bat. veld-art.: de 2de kap. P. C. G. van der Kun, van het bat. art.-schutt. Bij het 1ste bat. veld art.: de kap. J. C. Wagner, van het bat. art.-schutt. Bij het 4de bat. art. nat. mil.: de 1ste luit. F. H. L. van Glansbeek, van het 1ste bat. veld-art. Bij het 3de bat. veld-art.: de 2de luit. P. Vergroesen, van het 4de bat. art. nat. mil. Bij het 1ste bat. veld-art.: de 2de luit. C. G. Krayenhoff van de Leur, van de div. pontonniers, de 2de luit. H. C. Nolthenius van Elsbroek, van het 4de bat. art. nat. mil. en de 2de luits. J. F. S. Bramsveld van Hulst en C. J. Warnsinck, beide van het 6de bat. art. Nat. mil. Bij de garniz. hospit.-dienst te Utrecht: de offic. van gez. der 1ste kl. J. T. Leuth, van de 10de afd. inf. Te Arnhem: de offic. van gez. der 1ste kl. C. Engelhart, van de afd. kur. n°. 1 en de offic. van gez. der 3de kl. F. S. Hermus, van de 2de afd. inf. Te Middelburg: de offic. van gez. der 2de kl. J. van Bleisem, van de 2de afd. inf. Te Breda: de offic. van gez. der 3de kl. A. van Valkenstein, van het bat. vrijw. art. Te Delft: de offic. van gez. der 3de kl. J. A. Bockhoven, van het alg. dep. der landm. n°. 33. Te Amsterdam: de offic. van gez. der 3de kl. W. M. J. Boon, van de 7de afd. inf. Te Deventer: de tijd. offic. van gez. der 3de kl. J. A. Braakman, van de ambulance van het leg. te velde. Te Bergen-op-Zoom: de tijd. offic. van gez. der 3de kl. B. A. de Waerdt, van de 2de afd. inf. Te Nijmegen: de tijd. offic. van gez. der 3de kl. J. L. van Soest, van de 2de afd. inf. Bij de 10de afd. inf.: de offic. van gez. der 1ste kl. M. J. Wilson, van de garn. en hospit.-dienst te Vlissingen. Bij de 12de afd. inf.: de offic. van gez. der 2de kl. J. K. Grootendorst, van het 2de bat. jag. Bij de 8ste afd. inf.: de tijd. offic. van gez. der 2de kl. J. T. Teunisse, van de 2de afd. inf. en R. J. Jansen, van de 9de afd. inf. Bij de 2de afd. inf.: de offic. van gez. der 2de kl. J. W. Christan, van de 8ste afd. inf. en de tijd. offic. van gez. der 2de kl. W. G. van den Bergh, van het algem. dep. der landm. n°. 33. Bij de 7de afd. inf.: de tijd. offic. van gez. der 2de kl. J. J. Rip-

pens, van de 5de afd. inf. Bij de 5de afd. inf.: de tijd. offic. van gez. der 2de kl. H. H. Johanneman, van de 18de afd. inf. Bij de 9de afd. inf.: de offic. van gez. der 2de kl. H. Denrink, van de 8ste afd. inf.; de tijd. offic. van gez. der 2de kl. S. F. Rendlen, van de 13de afd. inf.; de offic. van gez. der 3de kl. J. Wortman, van het reg. huss. n°. 6 en de tijd. offic. van gez. der 3de kl. J. K. van Haastert, van het algem. dep. der landm. n°. 33. Bij de 13de afd. inf.: de tijd. offic. van gez. der 2de kl. B. van Lier Ez., van de 2de afd. inf. Bij de afd. kur. n°. 1: de offic. van gez. van de 1ste kl. P. D. Kroll, van het reg. lans. n°. 10. Bij het algem. dep. der landm. n°. 33: de tijd. offic. van gez. der 2de kl. J. T. Nieuwenhuisen, van de ambulance van het leg. te velde. Bij het groot rijks hospitaal te Utrecht: de offic. van gez. der 3de kl. J. van Vwijk, van de ambulance van het leg. te velde. Bij de afd. kur. n°. 9: de offic. van gez. der 3de kl. A. W. M. van Hasselt, van de afd. kur. n°. 1. Bij de garniz. en hospit.-dienst te Alkmaar: de offic. van gez. der 3de kl. J. H. Nienhuis, van de garniz. en hospit.-dienst te Breda. Bij de ambulance van het leg. te velde: de tijd. offic. van gez. der 3de kl. D. Morée van de garniz. en hospit. dienst te 's Gravenhage. Bij het garniz. te Brielle: de apoth. van de 2de kl. K. J. Giltay, van het garniz. te Maastricht. Bij het garniz. te Maastricht: de apoth. van de 2de kl. C. van Eeten, van het garniz. te Amersfoort. Bij het garniz. te Amersfoort: de tijd. apoth. van de 3de kl. A. L. van den Houten, van het garniz. te Brielle. Bij de garniz. en hospit.-dienst te Utrecht: de tijd. offic. van gez. der 3de kl. J. M. van Leer, van de 17de afd. inf. Bij de 7de afd. inf.: de offic. van gez. der 2de kl. J. F. Lippe, van het 1ste bat. jag. Bij het 1ste bat. jag.: de offic. van gez. der 2de kl. J. Custis, van de 17de afd. inf. Bij het algem. dep. der landm. n°. 33: de tijd. offic. van gez. van de 3de kl. L. van den Berg, van de garniz. en hospit. dienst in de prov. Zeeland. Bij de garniz. en hospit.-dienst in de prov. Zeeland: de offic. van gez. der 3de kl. J. D. Batenburg, van het algem. dep. der landm. n°. 33. Bij de 5de afd. inf.: bij het 3de bat., de 1ste luit. M. C. Kars, van het 1ste bat. Bij het reg. lichte drag. n°. 5: bij het dep., de ritm.-komm. O. L. Graaf van Limburg Stirum, van de veld-eskadrons.

EERVOL ONTSLAGEN.

De 1ste luit. J. G. van Merrebach, van het reg. huss. n°. 6, nit de betrekking van adj. bij het reg. Den offic. van gez. der 2de kl. met den titul. rang van chir.-maj. F. W. Wiegand, van het res.-bat. der 7de afd. inf.

TITULAIRE RANG.

Dien van kap.: aan den 1ste luit. op $\frac{2}{3}$ tractement A. C. E. Rochell, fungerend administrateur van kleeding en wapening bij de afd. kur. n°. 1.

NON-ACTIVITEITS-TRACTEMENT VERLEEND AAN:

Den luit.-kol. A. W. E. van Panhuys, van den gen. staf; den luit. kol. J. Smith, van den gen. staf en adj. in het 1ste groot mil. kommando, en den maj. J. B. R. de Bellefroid, van het korps mineurs en sappeurs.

NON-ACTIVITEITS TRACTEMENT VERLEEND IN AFWACHTING VAN PENSIOEN, AAN:

Den luit.-kol. G. de Berre, van de afd. kur. n°. 1; den maj. A. J. P. Reiterich, van de afd. kur. n°. 3; den kol. J. J. Schneither, van de afd. kur. n°. 9; den kol. S. de Gignoux, van het reg. lichte drag. n°. 5; den kol. J. de Lenne, van het reg. huss. n°. 6; den kap. P. du Bois, van het bat. vrijw. art.; den apoth. van 3de kl. J. Godefroy, van het tijd. hosp. te Delft.

OVERLEDEN.

De 2de luit. D. M. van der Loo, van de 5de afd. inf. De 1ste luit. E. Dames, van de 8ste afd. inf. De ritm.-komm. F. F. Mollinger, van de afd. kur. n°. 3. De adjunct-intend. Jonkh. G. van Geen. De 1ste luit.-kwart. G. van Assen, van de afd. kur. n°. 9.